

Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen lasten kanssa

Opas varhaiskasvatuksen työntekijöille

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

2024

Merilee Päll & Kaisla Lindström

Tiivistelmä

Tekijä(t) Päll Merilee Lindström Kaisla	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 33 + 20	Valmistumisaika 2024
Työn nimi Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen lasten kanssa Opas varhaiskasvatuksen työntekijöille		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Eteläsuomalainen päiväkotit x		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena yhteistyössä eteläsuomalaisen päiväkodin x kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa eteläsuomalaiselle päiväkodille x opas lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen lasten kanssa varhaiskasvattajien työn tueksi. Oppaan tavoitteena oli lisätä ajankohtaista tietoa lähisuhdeväkivallasta sekä herättää ajattelemaan teemaa laajemmin.</p> <p>Tuotoksen suunnittelu alkoi ideariihen toteuttamisella, jossa olivat mukana eteläsuomalainen päiväkotit x sekä saman alueen turvakoti. Ideariihessä nousseita ajatuksia käytettiin oppaan suunnittelun tukena. Ajankohtaisten tietojen sekä ideariihessä nousseiden ajatusten pohjalta koottiin tiivis, mutta kattava tuotos. Opas sisältää tietoa lähisuhdeväkivallasta, sen vaikutuksesta lapseen, puheeksi ottamisesta, siitä miten toimia väkivallan tullessa esille sekä erilaisia lisämateriaaleja työskentelyn tueksi. Opas on koottu ensisijaisesti varhaiskasvatuksen työntekijöille, mutta oppaan selkeyden ja monikäyttöisyyden vuoksi opasta voivat hyödyntää muutkin lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset.</p> <p>Opas toimitettiin varhaiskasvatuksen työntekijöiden luettavaksi palautteen keräämistä varten. Oppaasta kerättiin palautetta varhaiskasvatuksen työntekijöiltä nimettömän kyselyn muodossa. Palautteen myötä opas koettiin tarpeelliseksi ja ajankohtaiseksi varhaiskasvatuksen työn tueksi. Oppaassa on huomioitu selkeys, visuaalisuus sekä toimivuus, jotta se olisi jatkossa mahdollisimman monikäyttöinen.</p>		
Asiasanat Lähisuhdeväkivalta, lähisuhdeväkivallan muodot, varhaiskasvatus, huolen puheeksi ottaminen, väkivalta, kasvatusyhteistyö		

Abstract

Author(s) Päll Merilee Lindström Kaisla	Type of Publication Thesis, UAS Number of Pages 33 + 20	Published 2024
Title of Publication Starting a discussion about domestic violence with children A guide for early childhood education workers		
Name of Degree Bachelor of Social Services		
Name, title and organization of the client Southern Finnish daycare unit x		
Abstract <p>The thesis was conducted as a functional collaboration with a Southern Finnish daycare unit x. The purpose of the thesis was to produce a guide for the Southern Finnish daycare unit x, on addressing domestic abuse with children to support the work of early childhood educators. The goal of the guide was to provide more relevant information on domestic abuse and to provoke deeper reflection on the subject.</p> <p>The planning of the thesis began with a brainstorming session together with daycare unit x and a local shelter. Ideas that surfaced in the brainstorming session were used to support the planning of the guide. Based on relevant information and ideas that surfaced in the session, a concise yet comprehensive product was compiled. The guide includes information on domestic violence, its impact on children, how to bring up the topic, how to act when violence becomes visible and various additional materials to support the work. The guide has primarily been compiled for early childhood educators, but because of its clarity and versatility, it can be utilized by other professionals working with children.</p> <p>The guide was delivered to be reviewed by early childhood educators to collect feedback. Feedback on the guide was collected anonymously through a survey from early childhood educators. The feedback indicated that the guide was considered necessary and relevant to support the work of early childhood education. The guide has been designed with a focus on clarity, visual appeal, and functionality to ensure its versatility in the future.</p>		
Keywords Domestic violence, forms of domestic violence, early childhood education, bringing up a concern, violence, educational cooperation		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Lähisuhdeväkivalta	3
2.1	Lähisuhdeväkivallan historia.....	3
2.2	Lähisuhdeväkivallan muodot	4
2.3	Lapsi ja väkivalta	6
2.4	Väkivallan vaikutukset lapsen kasvuun ja kehitykseen	7
3	Varhaiskasvatus lapsen hyvinvoinnin tukena	10
3.1	Työtä ohjaavat lait ja säädökset	10
3.2	Huolen herääminen	11
3.3	Kasvatusyhteistyön merkitys	13
3.4	Huolen puheeksi ottaminen	15
4	Opinnäytetyöprosessi	19
4.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	19
4.2	Tavoitteen määrittely	20
4.3	Suunnittelu	20
4.4	Toteutus	21
4.5	Ideariih.....	23
4.6	Päätäminen ja arviointi	23
5	Yhteenveto ja pohdinta	25
5.1	Tuotoksen tarkastelu	25
5.2	Jatkokehittäminen	26
5.3	Eettisyys ja luotettavuus	26
	Lähteet	28

Liitteet

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Opas

Liite 4. Palautekyselyn kyselylomake

1 Johdanto

Lapsuudessa koettua väkivaltaa on kokenut noin 70 % aikuisista. Lähisuhteissa, kuten esimerkiksi perheissä tapahtuva väkivalta on myös todella yleistä Suomessa. Lähisuuhdeväkivalta aiheuttaa Suomelle vuosittain suuria kustannuksia: esimerkiksi vuonna 2014 tehdyn arvion mukaan jopa 1,4 miljardia euroa vuodessa. (Holma ym. 2022.)

Tilastojen valossa vuonna 2021 raportoidut lähisuuhdeväkivaltatapaukset olivat laskeneet hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Silti alaikäisiin kohdistunut väkivalta on lisääntynyt melkein 7 %. (Niklander 2023, 1.) Lähisuuhdeväkivallan todellisen määrän hahmottaminen on erittäin vaikeaa, sillä aihe on arkaluontoinen ja usein häpeällinen. Tämän vuoksi vain se osa, joka tulee viranomaisten tietoon, voidaan tilastoida. (Attila ym. 2023, 3.)

Lähisuuhdeväkivaltaan puuttuminen ja siitä keskusteleminen lasten kanssa on erityisen tärkeää. Väkivallan keskellä elävälle lapselle voi ilmaantua pitkään jatkuvia haitallisia seurauksia. Mitä aikaisemmin siihen puututaan, sitä paremmin voidaan ehkäistä tapaturmia, pelastaa henkilöitä ja heidän perheitään koettelemukselta sekä myös säästää yhteiskunnan resurssien kuormitusta. Väkivaltaan puuttuminen on ammatillisesti sekä eettisesti oikein. Lapsi havaitsee nopeasti perheessä olevan kireyden ja uhkaavan ilmapiirin, vaikei olisi itse paikalla. Väkivaltatilanteen jälkeen turvallisen aikuisen läsnäolo on tärkeää, jotta lapsella on joku, jonka puoleen kääntyä. (Ensi- ja turvakotien liitto a.)

Lähisuuhdeväkivalta on todella tärkeä aihe, josta puhutaan vielä tänäkin päivänä liian vähän. Aihe valikoituikin opinnäytetyöhön, kun toinen opinnäytetyöntekijöistä oli työharjoittelussa turvakodissa ja kiinnostui aiheesta. Aiheen ajankohtaisuus ja tärkeys korostuivatkin harjoittelun aikana. Opinnäytetyön toimeksiantaja on eteläsuomalainen varhaiskasvatusyksikkö x, jolle aihe ehdotus esitettiin. Varhaiskasvatusyksikkö piti aihe ehdotustamme tärkeänä ja ajankohtaisena. Päätimme yhdessä varhaiskasvatusyksikön kanssa tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, jonka tarkoituksena oli tuottaa opas lähisuuhdeväkivallan puheeksi ottoon lasten kanssa varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Opas toimisi jatkossa varhaiskasvatusyksikön työskentelyn tukena.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä ajankohtaista tietoa lähisuuhdeväkivallasta sekä herättää ajattelemaan teeman yleisyyttä sekä ilmenemisen muotoja. Tarkoituksena oli tehdä opas varhaiskasvatuksen työn tueksi lähisuuhdeväkivallan teeman tunnistamiseen ja puheeksi ottoon lasten kanssa. Opinnäytetyö keskittyy lähisuuhdeväkivaltaan, joka kohdistuu suoraan lapseen tai lapsi altistuu väkivallalle välillisesti. Tämän vuoksi opinnäytetyössä nostetaan kaikki väkivallan muodot esille.

Toimeksiantajamme on eräs eteläsuomalainen varhaiskasvatusyksikkö x. Varhaiskasvatusyksikössä toteutetaan varhaiskasvatusta, joka on yhteiskunnallinen palvelu. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen kehitystä, kasvua ja oppimista yhteistyössä lasten vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lisäksi lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta. (Opetushallitus 2022a.)

Lisäksi opinnäytetyöprosessissa on mukana varhaiskasvatusyksikön kanssa samalla alueella sijaitseva turvakoti x. Kun lähdimme ideoimaan opinnäytetyötä, saimme ajatuksen yhdistää varhaiskasvattajien sekä turvakodin henkilöstön osaamista. Turvakodin työntekijät ovat lähisuhdeväkivallan asiantuntijoita, sillä he työskentelevät aiheen ympärillä työssään. Varhaiskasvattajat sen sijaan työskentelevät lasten kanssa arjessa ja ovat tällöin lasten asioiden asiantuntijoita. Ajattelimme, että saisimme todella laajan ja monipuolisen näkökulman, kun toisimme nämä molemmat näkökulmat osaksi opinnäytetyöprossiamme. Turvakoti piti opinnäytetyön aihetta tärkeänä ja lähti mukaan sen suunnitteluun. Opinnäytetyöprosessin aikana toteutettiin ideariihä, johon osallistui turvakodin sekä päiväkodin henkilöstöä. Ideariihestä saatuja ideoita käytettiin tuotoksen eli oppaan suunnittelun tukena.

2 Lähisuhdeväkivalta

2.1 Lähisuhdeväkivallan historia

Lähisuhdeväkivalta tarkoittaa sellaista väkivaltaa, jossa uhri ja tekijä ovat toisilleen läheisiä (Liimatainen & Rantaeskola 2022, 7). Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa vanhemman, lapsen, sisarusten tai puolisoitten välillä. Kun väkivalta tapahtuu läheisessä suhteessa, se koetaan erityisen herkäksi asiaksi, sekä usein sitä peitellään ja hävetään. Lähisuhdevalta on monisyinen ongelma, joka vaikuttaa usein myös osapuolten lähimmäisiin. (Lidman 2015, 57.)

Lasten kokemaa väkivaltaa on paljon koko Euroopassa, myös Suomessa. On huomattu, että omalla kokemuksella on vaikutusta asenteisiin ja väkivallan käyttöön. Kysely tuloksien perusteella henkilöt, jotka ovat itse kokeneet kuritusväkivaltaa hyväksyvät tai käyttävät sitä enemmän, kuin sellaiset henkilöt, jotka eivät ole sitä kokeneet. Vaikka kuritusväkivaltaan suhtaudutaan nykyään kielteisesti, käytetään monia henkistä ja fyysistä väkivaltaa sisältäviä kurituskeinoja edelleen. (Paasivirta 2021, 43, 25–28.)

Laurén ja Malinen (2021, 193, 205, 208) korostavat miten toisella maailmansodalla on ollut monia vaikutuksia perheisiin, jotka näkyvät vielä nykyäänkin. Sodan jälkeen useat kodit Suomessa muuttuivat lapsille turvattomiksi ja pelottaviksi paikoiksi, jossa omista vanhemmista ja huoltajista saattoi tulla jopa pelon tai kivun aiheuttajia. Erittäin vahingollista on myös, jos sellainen ihminen, jolta odotetaan turvaa, muuttuu täysin turvattomaksi. Perheiden kunnian säilyttäminen oli myös tuohon aikaan erittäin tärkeää. Lisäksi perheiden sisäisiä ongelmia hävettiin ja ne haluttiin säilyttää omana tietona, jolloin niistä ei myöskään puhuttu ulkopuolisille.

Lapsen kurittaminen Suomessa koettiin aikaisemmin velvollisuutena, jolloin kuritusta ei nähty väkivaltana. Vanhempien aikaisempi niin sanottu velvollisuus kurittaa lapsiaan kiellettiin Suomessa vuonna 1984. Tähän vaikutti laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 361/1983 pykälä 1:1, joka astui tuolloin voimaan. Uudet lakimuutokset ja lasten oikeudet ovat ajan kuluessa säädelleet lähisuhdeväkivallan käsitettä uudestaan. Lapsen kohdistuvasta kurituksesta on tullut yhteiskunnassamme rikos, johon pätee rikoslain 39/1889 pahoinpitelypykälät 21:5–7§. (Julin 2021, 10.)

Vuonna 1997 käynnistettiin lapsen aika projekti, jonka tarkoituksena oli uudistaa lapsiin kohdistetun väkivallan yksilö- ja ryhmätyötä. Työn käynnisti Ensi- ja turvakotien liitto, jonka tavoitteenaan oli parantaa lasten oikeuksia suojeluun, osallisuuteen sekä voimavaroihin.

Projektin päätyttyä 2001 tuli Ensi- ja turvakotien liiton työskentelystä lasten kanssa pysyvää. (Tiainen 2021, 197.)

Mielismäen (2021, 44) mukaan koronapandemian yhteiskunnallisten rajoitusten aikana syntyi eristäytymistä sekä epävarmuutta palveluiden saatavuudesta. Samalla pohdittiin ovatko palvelut saatavilla vain akuuteille tapauksille ja miten määritellään, mikä on akuutti tapaus. Kestilä ym. (2021, 54) korostavat, miten koronaepidemian huomattiin lisänneen lähisuhdeväkivaltaa ja lasten kokemaa väkivaltaa. Perheissä koettiin kuormittuneisuutta niin lasten hoidossa kuin taloudellisessa tilanteessa. Tämä taas on lisännyt kaikkien osapuolten kokemaa stressiä sekä lisännyt väkivaltaa ja sen vakavuutta.

Vuonna 2015 Suomessa otettiin käyttöön Euroopan neuvoston yleissopimus, joka suuntautui naisiin, perheväkivallan ehkäisemiseen ja sen torjuntaan. Sopimusta kutsutaan Istanbulin sopimukseksi VNA eli valtioneuvoston asetukseksi 53/2015. Sopimuksessa veloitetaan kuntia ja valtioita kehittämään väkivallan uhrien palveluja entistä enemmän. Koulutettu sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö pitää huolta väkivaltaa kokeneiden henkilöiden tilanteesta ohjaten heitä palveluihin. (Mielismäki 2021, 13.)

2.2 Lähisuhdeväkivallan muodot

Lähisuhdeväkivallan eri muodot voivat näyttäytyä perheessä samanaikaisesti. Lapsen voi kohdistua suoraan väkivaltaa tai lapsi voi altistua väkivallalle välillisesti. Molemmat näistä vaikuttavat lapseen vahingollisesti. Lapsen altistaminen vanhempien väliselle väkivallalle on erimerkiksi henkistä väkivaltaa. (THL 2023a.) Seuraavaksi kuvaamme lyhyesti erilaisia väkivallan muotoja sekä miten ne näyttäytyvät:

Fyysinen väkivalta

Fyysinen väkivalta on pahoinpitelyä. Se näkyy esimerkiksi tönimisenä, hakkaamisena, repimisenä tai kuristamisena. Fyysisestä väkivallasta jää myös usein näkyviä jälkiä, muttei aina. (Ensi- ja turvakotien liitto b.) Fyysisestä väkivallasta voi jäädä sisäisiä vammoja: kuten aivo- tai sisäelinvaurio, keskenmeno tai pahimmassa tapauksessa se voi myös aiheuttaa kuoleman (MLL Helsingin yhdistys ry 2024).

Henkinen väkivalta

Henkisestä väkivallasta ei jää fyysisiä jälkiä, mutta seuraukset ovat usein psyykkisiä. Pelko väkivallan tekijää tai tekijöitä kohtaan näyttäytyy ahdistuneisuuden, epävarmuuden ja turvattomuuden tunteiden kautta. Henkinen väkivalta voi näkyä nöyryyttävänä, kuten

syyttelynä ja välinpitämättömänä kohteluna. Henkinen väkivalta näyttäytyy myös toisen ihmisen hallintaan pyrkimisellä ja tarkkailun tai toiminnan rajoittamisella. (Suomen mielenterveys ry 2023.)

Seksuaaliväkivalta

Seksuaaliväkivallassa henkilön itsemääräämisoikeutta ja yksityisyyttä loukataan. Seksuaaliväkivalta on traumatisoivaa ja jälkiä jättävää, koska henkilön seksuaalisuutta loukatessa loukataan henkilön yksilöllisyyttä. Väkivallan kokenut tuntee syyllisyyttä ja häpeää, jonka vuoksi apua ei usein uskalleta hakea. (THL 2024b.)

Taloudellinen väkivalta

Taloudellisella väkivallalla pyritään estämään toisen ihmisen mahdollisuutta hallita omaa taloutta ja tekemään sitä koskevia päätöksiä itse. Taloudellisen väkivallan tekijä voi usein pyrkiä itse hyötymään taloudellisesti toisesta ihmisestä. Taloudellista väkivaltaa on esimerkiksi toisen rahojen käyttöä luvatta, toisen tilin käytön rajoittaminen tai toisen painostaminen rahan antamiseen. (Liimatainen & Rantaeskola 2022, 16.)

Muita väkivallan muotoja

Sosiaalinen väkivalta näkyy vapaan liikkumisen hallitsemisena ja kommunikoinnin rajoittamisesta ystäviin. Uskonnollinen väkivalta perustuu uskonnon fyysiseen ja henkiseen väkivaltaan. Uskonnollinen väkivalta esiintyy uskonnollisuuden tai uskonnollisten tarpeiden pilkkaamisena tai kieltämisenä. Hengellinen väkivalta esiintyy toisen henkilön uskonnollisen mielipiteen tai elämäntavan kieltämisenä. Vainoaminen on jatkuvasti toistuvaa yhteydenotamista, tarkkailua ja pelottelua. Parisuhdevainoaminen on lähisuhdeväkivaltaa, joka esiintyy ero tilanteissa. Vainoaminen alkaa usein jo parisuhteessa ja siitä kärsii myös yhteiset lapset ja läheiset. Kaltoinkohtelu ja laiminlyönti on kumppanin tai väkivallantekijälle läheisen henkilön välinpitämättömyyttä, joka esiintyy avun, huolenpidon tai välittämisen laiminlyöntinä niistä riippuvaisen henkilön kohdalla. (Ensi- ja turvakotien liitto b.)

Digitaalinen väkivalta esiintyy pakonomaisena tarpeena hallita toista kokonaisvaltaisilla tavoilla, vaikka ei olisi hänen kanssaan. Digitaalinen väkivalta voi näkyä seurantasovelluksen käyttämisellä, arkaluontoisen materiaalin jakamisena, häiriköimällä soittamalla tai viestitteleillä sekä painostamalla jakamaan yksityisten tilien salasanoja. (MLL Helsingin yhdistys ry 2024.)

2.3 Lapsi ja väkivalta

THL:n (2023a) mukaan lapseen kohdistuva väkivalta on vanhempien ja muiden läheisten aikuisten lapseen kohdistuvaa laiminlyöntiä, josta lapselle aiheutuu vahinkoa. Tällaisia lapseen kohdistuvia väkivallan muotoja ovat esimerkiksi kuritusväkivalta ja kasvatuksellinen väkivalta. MLL:n Helsingin yhdistyksen ry:n (2024) mukaan lapseen kohdistuvia väkivallanmuotoja voivat olla fyysinen-, henkinen- ja kemiallinen väkivalta. Lisäksi vauvan ravistelu ja lapsen käyttäminen väkivallan välineenä ovat väkivallan esiintymismuotoja.

Fyysistä väkivaltaa on esimerkiksi lyöminen, tukistaminen, lapsen syömiseen pakottaminen tai sopimattomien ruokien tarjoaminen. Henkinen väkivalta voi näyttäytyä lapselle huutamisena, lapsen tekemisten kontrolloimisena, väkivallalla uhkaamisena tai nimittelynä. Kemiallista väkivaltaa on lapsen tarpeeton lääkitseminen, kuten unilääkkeiden tai alkoholin antaminen. Lapsen käyttäminen väkivallan välineenä on myös väkivaltaa. Tällöin väkivalta voi näkyä esimerkiksi, kun toinen huoltaja rikkoo toistuvasti sovittuja tapaamisehtoja tai toinen vanhempi puhuu lapselle ilkeään sävyyn toisesta vanhemmasta. Myös vauvan ravistelu on lapseen kohdistuvaa väkivaltaa, joka on vauvalle hengenvaarallista. (MLL Helsingin yhdistys ry 2024.)

Kuritusväkivalta tarkoittaa lapseen kohdistuvaa fyysistä tai henkistä väkivaltaa, jossa tekijä on lapsen vanhempi, toinen aikuinen tai esimerkiksi hänen sisaruksensa. Tällöin tekijä aiheuttaa lapselle fyysistä sekä henkistä kipua rangaistuksena tai ohjailukseen hänen kieltäytymistensä. Kuritusväkivaltaa voi olla esimerkiksi tukistaminen, pilkkaaminen tai lyöminen. (Julin 2021, 10.)

Lapsen väkivaltainen käytös voi olla aggressiivista ja väkivaltaista myös muita lapsia tai henkilöitä kohtaan. Väkivaltainen käytös on muun muassa tavaroiden heittäminen, lyömistä ja puremistä. (Opetushallitus.) Aggressiiviseen käyttäytymiseen liittyy vahvasti tunteiden ja olotilojen puutteelliseen kehitykseen, joka näkyy tunnepurkauksina. Lapsen iän perusteella tunnepurkauksia ei osata vielä tarpeeksi hyvin kontrolloida. Lapsen tunnepurkauksien säätelyyn, rauhoittumiseen ja tukeen tarvitaan vanhempien ja varhaiskasvattajien välinen toimintasuunnitelma. Varhaiskasvattajan ja vanhempien tehtävänä on ohjata lasta näyttämään tunteitaan, niin ettei se vahingoita lasta itseään tai muita. Myös empaattinen suhtautuminen lapsen tuntemuksiin tukee hänen selviytymistään, joka auttaa lasta kehittämään tapoja tunteiden ilmaisemiseen. (Opetushallitus 2022b, 45–46.)

Karhuvaara ym. (2013, 12) toteavat lähisuhdeväkivallan olevan vaikeasti tunnistettavissa, kun se on vakiintunut osa perheen arjessa. Normalisointi on voinut tapahtua niin, ettei väkivaltaa enää nimetä. Vaikka vanhempien välillä tapahtuisi ero, voi väkivalta jatkua

seuraavassa parisuhteessa, jolloin lapsi vaarantuu väkivallalle uudestaan. Pelko ei siis koskaan häviä. Karhuvaaran ym. (2013, 24) mukaan lapsen oma pelko vanhemman väkivallan käyttämisestä, voi aiheuttaa lapselle tavan oppia mielistelemään vanhempaansa ja muuttamaan omaa käyttäytymistään vanhemmalle sopivaksi. Lähisuhdeväkivaltaa kokenut lapsi on hyvin uskollinen molemmille vanhemmilleen, jonka takia väkivallasta puhuminen voi kadota mielestä. Jatkuvasti valppaana oleva lapsi kuormittuu arjesta, jonka takia vahingollinen koti alkaa tuntua itselle normaalilta.

Lepistön ym. (2017, 217) tutkimuksessa tarkasteltiin kaltoinkohtelun riskiä ja sen ennakoimista perheissä. Johtopäätöksissä huomattiin, miten kaltoinkohtelun riski on olemassa jo raskaus aikana jopa, joka viidennessä perheessä. Rindellin (2021) mukaan väkivallan seurauksena erilaiset muutokset lapsen aivoissa voivat vasta myöhemmällä iällä näkyä heikkojen tunne säätelytaitojen, kognitiivisten taitojen puutteellisuutena tai ahdistuneisuuden lisääntymisenä. Immonen (2023, 19) korostaa, että tästä voidaan päätellä ongelman yleisyys ja sen vuoksi tietoisuuden lisääminen auttavat väkivaltailmiön tunnistamisessa.

Väkivallan keskellä elävä lapsi kehittää helposti itselleen selviytymiskeinoja. Lapsen selviytymiskeinoja väkivaltatilanteisiin voivat olla muun muassa tilanteiden tai ajatusten mielestä pois kääntäminen, tilanteiden välttäminen, yritys puuttua väkivalta tilanteisiin tai ajatukset väkivallan tekijälle kostamisesta. (Oranen & Keränen 2006, 65–66.)

Korpilahti ym. (2019, 88–89) korostavat, että lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin vaikuttaa merkityksellisesti oikeus lapsen suojeluun väkivallalta. Lainsäädännön tavoitteena on ennaltaehkäistä ja tunnistaa lapsiin kohdistunut väkivalta sekä puuttua siihen. Myös avun tarjoaminen väkivallan uhriksi joutuneelle lapselle ja hänen perheelleen on tärkeää.

YK:n lasten oikeuksien sopimus otettiin käyttöön vuonna 1989, joka astui Suomessa voimaan vuonna 1991. Lasten oikeuksien sopimuksessa kerrotaan, että minkäänlainen lapsiin liittyvä väkivalta ei ole sallittua, sekä lapsilla on oikeus tulla suojelluksi ruumiilliselta kurituksesta ja mahdollisilta muilta rankaisumuodoilta. (Korpilahti ym. 2019, 91–92.)

2.4 Väkivallan vaikutukset lapsen kasvuun ja kehitykseen

Korpilahden ym. (2019, 37–38) mukaan väkivallalla voi olla pysyviä vaikutuksia lapseen. Lapsuudessa koettu väkivalta voi heikentää aivojen kehitystä, aiheuttaa itseluottamuksen puutetta tai tuottaa vaikeuksia ihmissuhteiden muodostamisessa. Lisäksi väkivalta voi aiheuttaa lapselle ruumiillisia ja henkisiä vammoja tai jopa kuoleman. Henkinen väkivalta voi olla jopa haitallisempaa kuin fyysinen väkivalta lapsen kehitykselle. Väkivallalla on siis

vaikutus lapsen psyykkiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Karhuvaaran ym. (2013, 23) mukaan lapsuudessa koettu väkivalta jättää usein lapseen ikuiset jäljet. Lapselle on hyvin vahingollista tulla satutetuksi aikuisen taholta, josta hän on riippuvainen, sillä se rikkoo lapsen itsetuntoa ja perusluottamusta.

Rindell (2021) korostaa, että lapsuudessa koetun ja nähdyn väkivallan seuraukset voivat jättää lapseen kaltoinkohtelutrauman. Kaltoinkohtelutrauman kokeneen lapsen rakkauden ja läheisyyden ilmaisun muodot sekoittuvat, jonka seurauksena lapsen itsesääätelykyvyt suojella itseään heikkenevät: samalla kyky hahmottaa väkivallan tuomaa vaaraa heikentyy. Lapsen kaltoinkohtelutraumaan voi linkittyä myös trauman toistamispakko. Toistamispaikossa lapsi yrittää joutua tilanteisiin, jossa alkuperäinen väkivaltainen kokemus tapahtui: näin elää tapahtuma ikään kuin uudelleen. Toistamispakko voi olla hakeutumista seurauksellisiin ja haitallisiin väkivaltaisiiin kanssakäymisiin useammin kuin kerran. Lapsuudessa koetun väkivalta kokemuksen jälkeen aikuinen voi olla uhrina tai tekijänä.

Kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana lapsi on hyvin riippuvainen vanhemmistaan, tällöin lapsi oppii kasvuille ja kehitykselle tärkeitä itsesäätelyn taitoja vanhemmiltaan. Itsesäätelyn taitojen merkitystä ajatellaan prosessina, jossa henkilö oppii kokemansa perusteella muokkaamaan ja vaikuttamaan reaktioonsa. Väkivaltatilanteissa itsesäätely taitojen osaaminen auttaa lasta puolustautumaan ja arvioimaan omaa reaktiokykyä. Kuitenkin jos väkivaltatilanteen jälkeen lapsi ei saa tukea tai hoitoa, voi lapsen käyttäytymisessä ja itsesäätelystä ilmetä haasteita. (Bogat ym. 2023, 305.)

Väkivallalle altistuneiden lapsien väkivallan seuraukset ovat hyvin erilaisia ja yksilöllisiä eri ikäisten lapsien kohdalla. Vanhemmilla lapsilla voi olla enemmän keinoja väkivallan käsitteilyyn, kuin taas nuoremmilla paljon vähemmän. Yleisiä lapsen väkivallan traumaoireita voivat olla muun muassa uudelleen kokeminen, ylivireys tai välttäminen. Uudelleen kokemisessa lapsen mieleen palaa muistoja ja tunteita väkivaltatilanteesta. Välttämisen traumassa lapsi koittaa vältellä kaikkea sellaista, joka muistuttaa häntä väkivaltatilanteesta. Ylivireydessä lapsi on toistuvasti hermostunut sekä hänelle voi olla hankalaa rentoutua. Uni- vaikeuksia voi lisäksi ilmetä ylivirittyneellä lapsella. (Oranen & Keränen 2006, 64.)

Saamisen (2017, 18–20) mukaan lapseen voi myös kohdistua epäsuoraa väkivaltaa. Se tarkoittaa sitä, että lapsi joutuu esimerkiksi näkemään, kuulemaan tai elämään väkivallan keskellä. Väkivallan sivustaseuraamisella voi olla melkein yhtä vahingollisia seurauksia lapselle kuin suoran väkivallan kohteeksi joutumisella. Väkivallalle altistumisen seurauksia lapselle voivat olla esimerkiksi fyysiset, kognitiiviset, sosiaaliset sekä tunne-elämän haasteet. Nämä epäsuoran väkivallan seuraukset voivat näkyä lapsessa suoraan tai vasta myöhemmin elämässä.

Kotona lähisuhdeväkivalta kokeneet vauvat ja lapset voivat kokea sopeutumisvaikeuksia, jotka näkyvät ääntelyllä, pakon omaisella liikehdinnällä ja muulla normaalista poikkeavalla käyttäytymisen tavoilla. Äidin kokemus lähisuhdeväkivalta aiheuttaa traumaattisen stressireaktion myös lapselle äidin ollessa raskaana. Tällöin sopeutumisvaikeuksien oirehdinta voi alkaa jo raskauden aikana. Raskauden aikana lähisuhdeväkivallalle altistuminen voi aiheuttaa lapsen ennenaikaisen syntymän, alhaisen syntymäpainon tai lisätä lapsen tehohoidon määrää. (Howell ym. 2014.)

Rindell (2021) korostaa, miten lähisuhdeväkivaltaa lapsuudessa kokeneet ja nähneet lapset käyttävät aikuisiässä muita todennäköisesti enemmän väkivaltaa tai joutuvat väkivallan kohteiksi ihmissuhteissa. Väkivallan kokemukset lapsuudessa lisäävät myös riskiä väkivaltaisuudelle omaa lasta kohtaan.

3 Varhaiskasvatus lapsen hyvinvoinnin tukena

3.1 Työtä ohjaavat lait ja säädökset

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) korostetaan, että varhaiskasvatuksen tehtävä on pitää huolta lapsen fyysisestä, psyykkisestä sekä sosiaalisesta turvallisuudesta. Varhaiskasvatuksessa ei hyväksytä minkäänlaista väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävä on tunnistaa, puuttua sekä ehkäistä tällaisia tilanteita suunnitelmallisesti. Lasten kanssa myös harjoitellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan kyseisiä tilanteita yhdessä aikuisten kanssa. (Opetushallitus 2022a, 35.)

Opetushallituksen (2024a) mukaisesti lainsäädännöt ja kansainväliset sopimukset, joihin Suomi on sitoutunut, tulee varhaiskasvatuksen järjestämisessä huomioida. YK:n lapsen oikeuksien sopimus on yksi niistä. Sopimuksessa keskitytään lapsien oikeuksiin ilman minkäänlaista lapseen, huoltajaan, ihonväriin, alkuperään tai muihin syihin perustuvaan luokiteluun. Opetushallitus (2022b, 27) korostaa lapsen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvien tukitoimien tärkeyttä. Tukitoimien laatimisessa tulee ottaa huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, varhaiskasvatuslaki, sosiaalihuoltolaki, vammaisuuteen liittyvät lait ja terveydenhuoltolaki.

Varhaiskasvatus yksiköllä on myös velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus viipymättä, mikäli hän on saanut tietoa lapsesta, jonka hoidon, huolenpidon ja kehityksen tarpeessa riskinä on hänen elinympäristönsä tai omat käytöstavat vaativat lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Laki lastensuojelulain muuttamisesta 1304/2024, 25§.)

Sosiaalihuoltolain 1301/2014 tavoitteena on lisätä tukea ja apua perheille ja heidän lapsilensa. Sosiaalihuoltolain avulla luodaan mahdollisuuksia varhaiskasvatuksen näkökulmasta hakeutua matalankynnyksen palveluiden piiriin, mikäli huoli herää. Huolen herätessä vanhempien tai lapsen kohdalla tulee ottaa yhteyttä sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimisesta. Jos vanhemmat eivät anna suostumusta sosiaalihuollon piiriin hakeutumisesta, voidaan tehdä lastensuojeluilmoitus. (Heinonen ym. 2016, 194.)

Varhaiskasvatuslain (2018/540, 10§) mukaan varhaiskasvatusympäristön tulee olla terve ja turvallinen. Varhaiskasvatuksessa tulee suojata lasta väkivallalta, häirinnältä ja kiusaamiselta. Turvallisuus tulee huomioida myös toiminnoissa ja välineissä.

Varhaiskasvatukseen liittyvästä laadun valvonnasta ja toteutumisesta pitää huolta aluehallintovirasto. Valvonta kohdistuu lain mukaiseen kunnallisen sekä yksityisen varhaiskasvatuksen järjestäjien toimintaan kuten ryhmäkokoon, henkilökuntaan, toimintaan ja lasten tasa-arvoiseen kohteluun. (Aluehallintovirasto.)

3.2 Huolen herääminen

Huolen heräämisen lähtökohtana on varhaiskasvatuksessa lapsen arjen päivittäinen havainnointi. Havainnoinnissa kiinnitetään huomiota lapsen vahvuuksiin, lasta kiinnostaviin ja innostaviin asioihin, luoden kokonaiskuvan lapsen tilanteesta. Jotta havainnoista voitaisiin keskustella vanhempien kanssa, tulee havainnoinnit kirjata ja dokumentoida. Säännöllinen dokumentointi helpottaa vanhempien kanssa vuoropuhelun luomista ja keskustelua päivittäisissä kohtaamistilanteissa. (Heinonen ym. 2016, 186.)

Heinosen ym. (2016, 187–188) mukaan varsinkin lapsen hyvinvointiin liittyvän dokumentoinnin koetaan auttavan mahdollisen huolen puheeksi ottamisessa. Tärkeää on keskittyä siihen, mitkä dokumentoivat huolen aiheet ovat oleellisia ja mitkä ovat tärkeitä kirjata ylös. Kirjattujen havaintojen tulee vastata samaa mitä vanhempien kanssa on keskustelu, jotta vältyttäisiin väärinymmärryksiltä. Huolen heräämisen havainnoista suositellaan keskustelua varhaiskasvatusyksikön tiimin kanssa, jotta havainnoista saisi mahdollisimman monipuolisia näkemyksiä. Varhaiskasvattajat voivat pyytää erityislastentarhanopettajan apua arjen havainnoinnissa päiväkodissa, jolloin voidaan täydentää varhaiskasvattajien omaa näkemystä tuen tarpeen arvioinnista ja tukimuodoista. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö nopeuttaa ja helpottaa havainnoimaan perheen ja lapsen hyvinvointia sen hetkisestä tilanteesta.

Uusia keinoja ja toimintatapoja on myös tärkeää etsiä ja kehittää koko ajan, jotta voidaan vahvistaa vanhemmuutta ja tunnistaa ongelmia mahdollisimman varhain sekä estää myös niitä lisääntymästä. Vanhempien ja varhaiskasvattajien välinen yhteistyön toimivuus helpottaa puheeksi ottamista lapseen sekä vanhemmuuteen liittyvissä huolen aiheissa. (Heinonen ym. 2016, 189.)

Varhaiskasvatuspalveluissa tulee olla ennalta sovitut toimintatavat, miten eri ammattilaiset puuttuvat erilaisiin väkivallan muotoihin kuten uhkailuun, nöyryyttämiseen ja laiminlyönteihin. Lisäksi tilanteissa, joissa sosiaalisessa mediassa tapahtuva lapseen kohdistuva väkivalta tulee ilmi työpäivän aikana, on toimittava välittömästi. Vastuut opettajien, johtajien ja muiden talon ammattilaisten kesken tulee olla sovittuna etukäteen. Varhainen väkivaltaan puuttuminen vähentää väkivaltatilanteita, parantaa luottamusta opiskeluyhteisössä vaikuttaen positiivisesti lasten kesken. Luottamus ja myönteinen vuorovaikutus yksikössä helpottaa väkivallasta kertomista turvalliselle aikuiselle. (Opetushallitus.)

Väkivaltaiseen käytökseen puututaan varhain tunnesäätelyllä tai toisia huomioivalla käytöstä tukevalla tavalla. Leikin ohjaus on puuttumista väkivaltaiseen käytökseen. Huoltajien kanssa sovitulla säännöllä rajoitetaan lasta tarvittaessa esimerkiksi aggressiivisen tai

väkivaltaisen tilanteen aikana. Lapsen kanssa käytetyt erilaiset toimintatavat kirjataan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Vanhemmat ohjataan tarvittaessa neuvolapalveluihin tai sosiaalihuollon palveluihin avun tarpeessa. (Opetushallitus.)

Immosen (2023, 6) mukaan varhaiskasvatuksessa henkilökunta tapaa lapset ja heidän perheensä säännöllisesti, jolloin muodostuu luottamuksellinen suhde lasten huoltajiin. Varhaiskasvatuksella on tärkeä merkitys lapsien ja heidän perheidensä tuen tarpeen havainnoinnissa, kun tähdätään lapsen etuun ja perheen hyvinvointiin. Varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevä näkökulma on yhteiskunnallisesti merkittävä varhaiskasvatuksen lapsiperheiden keskeisestä palvelustaan. Sen tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä ja auttaa perheitä ongelmakohdissa ohjautumaan muiden matalan kynnyksen palveluiden piiriin.

Varhaiskasvatuksen ajatellaan olevan yksi ehkäisevän lastensuojelun kenttä toteuttaessaan lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin liittyviä perustehtäviä. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan tukeen ja turvaan perustuvaa lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia: samalla tukien itse vanhempia. Ehkäisevää lastensuojelutyötä on esimerkiksi puuttuminen lapsen kokemaan turvattomuuteen, yksinäisyyteen ja erilaisiin lapsen kokemuksiin väkivallan muotoihin. Varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevä rooli on havaita lapsen kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle tarpeelliset tuet mahdollisimman varhain. Tuen tarpeen havainnoitua tulee lapselle turvata tuki, tarpeen tullen monialaisen yhteistyön avulla. (Heinonen ym. 2016, 178–181)

Heinonen ym. (2016, 187) korostavat, kuinka varhaiskasvatuksessa painotetaan henkilöstön ja lapsen välisestä luottamussuhteen merkityksestä. Lapselle tuo turvan tuntua yksikin luotettava aikuinen arjessa. Varsinkin, jos perheessä on huolia ja haastavuuksia luo turvallinen aikuinen lapselle turvallisuuden tunnetta. Lapset kertovat itselle painavista asioista varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ennemmin, kuin muille aikuisille. Keskusteleminen vaikeista asioista nojautuu juuri turvalliseen aikuiseen.

Jos lapsesta herää huoli hoidon tai huolenpidon tarpeesta, kehitystä vaarantavista tekijöistä tai lapsen käyttäytymisessä on hälyttäviä merkkejä, tulee lastensuojeluilmoitus tehdä viipymättä. Jos varhaiskasvattaja tarvitsee neuvontaa lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, tulee hänen kääntyä lastensuojelun puolelle ja keskustella tilanteesta. Lastensuojeluilmoituksen tekemistä ei kuitenkaan koskaan saa viivyttää millään perusteella. Ilmoituksen teko vaiheessa tulee ilmoituksesta kertoa vanhemmille. (Heinonen ym. 2016, 195.)

3.3 Kasvatusyhteistyön merkitys

Kasvatusyhteistyö on varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja lasten vanhempien molemminpuolista vuorovaikusta. Kasvatusyhteistyössä tähdätään kuulemiseen, kunnioitukseen, luottamukseen ja vuoropuhelun periaatteisiin. Perustana on luoda mielekäs ja toimiva kokonaisuus lapsen vanhempien ja kasvattajien välille. (Heinonen ym. 2016, 225.)

Opetushallituksen (2022a, 37) mukaan huoltajan kanssa tehtävällä kasvatusyhteistyöllä on suuri merkitys varhaiskasvatuksessa. Lasta koskevassa yhteistyössä päämääränä on vanhempien sekä varhaiskasvatuksen työntekijöiden osallistuva yhteistyö lapsen terveydessä, kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa. Samalla luottamuksen rakentuminen varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien välillä tukevat kasvatusyhteistyötä. Kasvatusyhteistyöhön liittyviin arvoihin, tavoitteisiin ja vastuisiin perehdytään henkilöstön kuin myös huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatuksen kasvatusyhteistyö on vuorovaikutteista, joka tarkoittaa, että edellytyksenä on varhaiskasvatuksen henkilöstön aloitteellisuus ja aktiivisuus lasta koskevissa asioissa. Yhteistoiminnassa havainnoidaan esimerkiksi perheiden erilaisuutta, lapseen kohdistuvia yksilöllisiä tarpeita sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen kytkeytyviä pulmia. Jos vanhemmat tai huoltajat eivät puhu suomea, edellytetään tulkin käyttämistä molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi. (Opetushallitus 2022a, 37.)

Lapsen tutustumiskäynnillä ja aloituskeskustelulla syntyvät ensimmäiset askeleet kasvatusyhteistyöstä vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä. Kasvatusyhteistyön merkitys korostuu, kun vanhemmat osallistuvat lapsen päivähoiton aloitukseen tutustuen varhaiskasvatuspaikan käytänteisiin ja arkeen. Päivähoiton aloituksessa vanhemmat pääsevät tutustumaan lapsen toimintatapoihin suuressa lapsiryhmässä, ottaen huomioon lapsen tulevan arjen varhaiskasvatuksessa. Vanhemmille on tärkeää, miten he tulevat päivittäin kohdatuksi lapsen arkeen liittyvissä asioissa. Kohtaamisessa rakentuu luottamus kasvattajiin ja sujuvaan kasvatusyhteistyöhön. Varhaiskasvattajien ja vanhempien yhteistyö toimii ongelmitta, kun lapsella ja perheellä asiat ovat hyvin. Haasteellisissakin tilanteissa kasvatusyhteistyö toimii sujuvasti alusta asti rakennetun pohjan ansiosta. (Heinonen ym. 2016, 226.)

Vanhempien osallisuudella on suuri merkitys varhaiskasvatuksen yhteistyöhön, esimerkiksi toimiva yhteistyö varhaiskasvattajan ja vanhempien välillä luo hyvän perustan työntekijöiden työhyvinvoinnille. Osallisuudella on myös suuri merkitys lapsen hyvinvoinnin turvaamisella. Vanhempien kerrytettyä kokemusta varhaiskasvatuksen toimintatavoista, vähentyy huomattavasti välinpitämätön asenne varhaiskasvatusta kohtaan. Lasten vanhemmat

voivat vaikuttaa päiväkodin toimintaa päästessään osalliseksi varhaiskasvatuksen suunnittelussa esimerkiksi vasun, vanhempainiltojen tai sosiaalisen median avulla kuten portfolioiden tai viikkokirjeiden välityksellä. Myös kasvattajan ja vanhemman välinen kiinnostuneisuus arjesta, toiveista, ajatuksista luo yhteisöllisyyttä vanhempien ja varhaiskasvattajien välillä. (Heinonen ym. 2016, 230–231.)

THL:n (2019, 15–16) mukaan varhaiskasvattajien ja lapsen vanhempien väliseen yhteistyöhön vaikuttaa merkittävästi luottamuksen ja kunnioituksen rakentuminen. Luottamus syntyy vuorovaikutteisuudesta, eli miten kasvattaja suhtautuu huoltajiin, joka ilmenee sanallisena ja sanattomana vuorovaikutuksena. Luottamuksellinen suhde vanhempien ja varhaiskasvattajien välillä syntyy kohtaamisissa. Luottamus voi kuitenkin syventyä merkittävästi, jos lapsella, perheellä tai varhaiskasvattajalla nousee huoli. Luottamuksellinen suhde korostuu, kun vanhemmilla on mahdollisuus vaikuttaa lasta koskevissa asioissa ja tuntea tulevansa kuulluksi. Luottamuksellinen suhde syntyy lapsen ja kasvattajan välisestä sensitiivisestä suhteesta, jossa lapsi kokee olevansa turvassa, kuullut ja kunnioitettu.

Opetushallituksen (2022a, 38) mukaan kasvatusyhteistyön muotoja voivat olla päivän tapahtumien ja kokemusten jakaminen vanhempien kanssa, lapsen toimintaan kohdistuvat onnistumiset sekä oppimista tukevat myönteiset kokemukset. Myös vanhempien mahdollisuus osallistua vanhempainiltoihin ja kasvatuskeskusteluihin luovat yhteistyön ja osallisuuden merkitystä. Positiiviset palautteet henkilöstön ja huoltajien havainnoinnista luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. Varhaiskasvatuksen toiminnan ja tavoitteiden suunnitteluun sekä kehittämiseen tulee myös lasten vanhemmilla olla mahdollisuus osallistua yhdessä työntekijöiden ja lasten kanssa.

Heinonen ym. (2016, 183, 225) toteavat, että mikäli perhe ei koe saaneensa tukea, jota kokevat tarvitsevansa, nousee lasten laiminlyönnin ja pahoinpitelyiden riski. Vanhempien yksinäisyys ja sosiaalisen tuen puute ovat riskitekijöitä lapsen laiminlyönnille ja kaltoinkohdellulle. Vanhemmilla on suurin vastuu lapsen hyvinvoinnista varhaislapsuuden aikana. Jotta lasten oikeudet toteutuisivat, tulisi vanhempien ja muiden lapsesta vastuussa olevien osapuolien hyvinvointi olla taattua. Vanhemmille voidaan tarjota tukea esimerkiksi vanhempainneuvonnalla, kotikäynneillä sekä työn ja perheen yhteensovittamisella.

Tahkokorpi-Kamppuri (2018, 28) korostaa, että yhteistyö kodin ja varhaiskasvatuksen yksikön välillä voi muuttua toimimattomaksi, jos henkilöstön ja huoltajien näkemys lapsen kasvatuksesta ja perustarpeista muuttuvat, eikä yhteisymmärrystä lapsen kasvuun ja kehitykseen löydetä.

Kasvatusyhteistyö eri toimijoiden kanssa

Varhaiskasvatuksen kasvatusyhteistyön päämääränä eri toimijoiden kanssa on pitää huolta laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamisesta ja kehittämisestä. Kunnan tulee osallistua monialaisessa yhteistyössä ja luoda olennaiset yhteistyörakenteet varhaiskasvatukseen muunnellusti. Eri toimijoiden yhteistyötahoilla viitataan kaikkiin alueellisiin ja paikallisiin toimijoihin, joiden kanssa varhaiskasvatus tekee yhteistyötä juostavasti. Yhteistyö esimerkiksi liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen kanssa lisää monipuolisuutta sekä monipuolinen oppimisympäristö edes auttaa varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. (Opetushallitus 2022a, 38.)

Varhaiskasvatuksen yhteistyö painottuu myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun kuin myös terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Lasta koskevassa kattavassa terveystarkastuksessa osallistetaan varhaiskasvatuksen henkilöstön arviota alle kouluikäisen lapsen hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilöstön antaman arvion avulla arvioidaan kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja hyvinvointi sekä tuen tarpeiden tunnistaminen varhaisessa vaiheessa monialaisessa yhteistyössä. (Opetushallitus 2022a, 39.)

Opetushallitus (2024b) korostaa monialalaisen yhteistyön päämääräisen tavoitteen olevan lapsen edun ensisijaisuus. Monialaista yhteistyötä toteutetaan lapsen huoltajan suostumuksella. Yhteistyössä toimiessa, tulee noudattaa salassapitoa ja lapsen tietojen siirtämistä koskevia sääntöjä kuten lakeja.

3.4 Huolen puheeksi ottaminen

Lapsen hyvinvointia koskevan huolen herääminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää ottaa puheeksi vanhempien kanssa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa perhettä kunnioittaen. Puheeksi otton vastuu on varhaiskasvattajalla, joka on tehnyt havainnon huolesta. Varhaiskasvattajan tulee keskustella perheen kanssa huolen herättäneestä tilanteesta, kuin myös mahdollisesta tuesta. Kokonaiskuvan saaminen voi olla vaikeaa, jonka takia perhettä tulee ensisijaisesti kuunnella. Vanhemmat tuovat keskustelussa ilmi oman asiantuntemuksen lapsen tilanteesta, samalla kun varhaiskasvattaja tuo ilmi varhaiskasvatuksessa näkyvän tilanteen. (Heinonen ym. 2016, 188.) Kuviossa 1 on kuvattu, miten edetään puheeksi otossa vanhempien kanssa, kun lapsesta herää huoli varhaiskasvatuksessa.

Kuvio 1. Huolen herääminen, puheeksi otto ja tuki varhaiskasvatuksessa (mukailtu Heino-
nen & Muuronen 2016)

Heinonen ym. (2016, 188–189) korostavat varhaiskasvattajilla olevan hyvät osaamisen taidot huolen ja tuen tarpeen tunnistamisessa, mutta puheeksi ottamisen käytännöissä ja havainnointien eteenpäin viemisessä esiintyy epävarmuutta. On myös havaittu että, varhaiskasvatuksessa vanhemmat saavat harvoin tukea lähisuhdeväkivaltaan, yksinäisyyteen, vanhemmuuden haasteisiin sekä päihde- ja mielenterveysongelmiin. Näiden lapsen vanhempia koskevien vaikeiden asioiden puheeksi ottaminen voidaan kokea olevan varhaiskasvattajalle kuulumatonta. Kyseessä voi olla myös henkilöstön puutteellinen osaaminen, resurssi pula tai yhteisiä sovittuja toimintotapoja ei löydy päiväkodilta. Usein vanhemmat eivät myöskään halua ottaa apua vastaan.

Puheeksi ottamisessa on tärkeää huomioida dialogisuus. Dialogisuuden päätavoite on aidon yhteyden muodostaminen osallistujien kesken. Tällaisen aidon ilmapiirin muodostamisen edellytyksenä on yksisuuntaisen keskustelun välttäminen. Hyvän dialogin mahdollistajia ovat sen sijaan kunnioitus, hyväksyntä sekä erityisesti turvallinen ilmapiiri. Dialogisuuden rakentuessa kunnioitus vaatii sen, että osapuolet ovat avoimesti kiinnostuneita toistensa kokemuksista. Aidossa kunnioituksessa toiset hyväksytään, vaikka heillä olisi erilaiset näkemykset. Hyvän ilmapiirin muodostamiseen tarvitaan aikaa tilan muodostumiselle. Jos ihmisellä on tilaa olla keskustelussa oma itsensä, hän pystyy todennäköisesti paremmin myös ilmaisemaan omia näkemyksiään tai jopa irtautumaan niistä. (Leisimo 2021, 24–25.)

Leisimon (2021, 27) mukaan hyvän vuorovaikutuksen edellytyksenä on tunnetason sitoutuminen. Hyvä esimerkki tästä on empatia, joka tuo kokemuksen vastavuoroisuudesta osallistujille. Dialogisuuden haasteena voi kuitenkin olla jokaisen osallistujan omat kokemukset ja näkemykset keskusteltavista asioista. Dialogissa voidaan saavuttaa dialogisuutta edistävien keinojen avulla hyvää vuorovaikutusta. Erilaisten näkemysten kohdatessa riskinä on kuitenkin mahdollisten konfliktien synty.

Varhaiskasvattaja tarvitsee vaikeiden asioiden puheeksi ottamisessa ammatillista rohkeutta, herkkyyttä sekä sensitiivisyyttä tilanteita lukiessa. Perhettä koskevien asioiden puheeksi ottamisessa on tärkeää, ettei perhettä syyllistetä vaikeuksien takia. Perhettä koskevien vaikeuksien esille tuomisessa voi olla myös lapsen suojelemista, kuin myös pelkoa henkilökunnan suhtautumisesta. Perhettä on kuitenkin hyvä rohkaista keskustelemaan, jotta varhaiskasvatuksen henkilöstö voisi tukea ja auttaa tarvittaessa. (Heinonen ym. 2016, 189.)

THL:n (2019, 33) mukaan lapselle väkivallasta keskusteleminen on hyvin tärkeää ja voi tapahtua pienissä paloissa arjen aikana. Tämän vuoksi lapsen tulee antaa puhua niin, että aikuinen kuuntelee avoimesti ilman yksityiskohtien kyselemiseen liittyvää johdattelua ja kirjausta sanatarkasti, mitä lapsi on sanonut tai mitä aikuinen on kysynyt ja vastannut. Kiireetön, rauhallinen ja turvallinen hetki on eduksi lapsen väkivaltatilanteesta puhuessa. Lapselle kuulluksi tuleminen on keskeisintä väkivallasta puhuessa. THL:n (2019, 37) mukaan mitä nuorempi lapsi on, sitä huonommin hän ymmärtää, ettei väkivalta tilanne ole normaalia ja luonnollista.

Lapsen tai perheen kanssa voidaan turvakeskustella, joka sopii tilanteisiin, jossa lapsi on altistunut haavoittaville kokemuksille esimerkiksi lähisuhdeväkivallalle. Turvakeskustelulla yritetään edistää lapsen turvallisuutta, hyvinvointia ja suojaavien tekijöiden löytämisestä haavoittuvassa tilanteessa. Tilanteissa, joissa turvakeskustelua voidaan käyttää ovat esimerkiksi lapsen kertoman tai oireilun vuoksi nousseet epäilyt. Työskentelyn tärkein perusta on turvan ja koskemattomuuden nostaminen esille. (Lajunen ym. 2019, 267–268.)

Ahonen (2015, 93) korostaa, että varhaiskasvatuksen toimintatapojen tavoitteena täytyy olla lapsen turvallisuuden ja luotettavuuden tunteen lisääminen kasvattajiin sekä muihin ryhmässä oleviin lapsiin. Lapsen hyvinvoinnin tilannetta voidaankin pohtia lapsen ilmeiden, eleiden, äänen, toimintatavan, vetäytymisen, hiljaisuuden ja kehonkielen avulla. On myös huomattu, että mikäli lapsella on hyvä ja turvallista olla päiväkodissa, hän herkemmin kertoo hyvinvoinnistaan varhaiskasvatuksen aikuisille.

Lasten kanssa työskentelyssä on oltava erityisen varovainen ja mietittävä tarkkaan toimintavaihtoehtoja pohtiessa, mikä vaikuttaa lapsen turvallisuuteen ja miten. Työskentelyssä ei saa laittaa lasta vaaraan tai tuottaa lapselle turvattomuutta. Sen sijaan työskentelyn tavoitteena täytyy olla lapsen turvallisuuden lisääminen sekä hänen selviytymiskeinojensa vahvistaminen. Lapsi myös kertoo usein herkemmin väkivallasta, jos aikuinen puhuu siitä oikeilla nimillä ja suoraan. Yleensä paras tapa toteuttaa keskustelu on olla lapsen kanssa kahden kesken. (Oranen & Keränen 2006, 70.)

4 Opinnäytetyöprosessi

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotokseksi muodostuu opas lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen lasten kanssa varhaiskasvatuksen työntekijöille. Toteutus etenee lineaarisen mallin mukaan. Lineaarisen mallin työskentelyvaiheet ovat tavoitteen määrittely, suunnittelu, toteutus, tutkimuksen päätös ja arviointi. (Salonen 2013, 15.)

Opinnäytetyöaihetta pohtiessa on tärkeää miettiä, mikä aihe voisi motivoida tekijää. Aiheen valinnassa on merkittävää ajatella voiko opinnäytetyöprosessin aikana syventää osaamista valitusta aiheesta ja onko se ajankohtainen nyt sekä tulevaisuudessa. Aiheen täytyy myös liittyä toimeksiantajaan ja vastata tämän työelämän tarpeisiin. Opinnäytetyön tavoitteena on näyttää omaa osaamistaan. Aiheen valinnassa kannattaakin tavoitella sellaista opinnäytetyön aihetta alueelta, josta on ennestään osaamista, halua kehittyä ja lisätä tietotaitoa sekä joka tukee urasuunnitelmia. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23–24.)

Aiheen rajausta syntyi molempien osapuolien sosionomikoulutuksen opinnoista, jotka keskittyivät varhaiskasvatuksen pätevyydelle. Opinnäytetyön aiheen ajankohtaisuuden ja lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen niukan valmiin ohjeistuksen vuoksi halusimme lähteä kehittämään opinnäytetyötä, jolla olisi merkityksellinen tavoite toimia apuvälineenä varhaiskasvatuksen työntekijöiden työssä. Lähisuhdeväkivallasta ei ole suorina valmiita oppaita, joiden avulla aihe otetaan puheeksi lasten kanssa, tämän vuoksi halusimme nostaa aihetta ja sen yleisyyttä näkyvämmäksi varhaiskasvatuksen työkentällä.

Toiminnallinen opinnäytetyö pyrkii vastaamaan työkentän käytännöllisiin sekä teoreettisiin tarpeisiin. Opinnäytetyön pitäisikin olla käytännönläheinen, työelämälähtöinen ja osoittaa tekijän tietotaitoa. Toiminnallinen opinnäytetyö pyrkii ohjeistamaan, opastamaan tai järjestämään käytännön toimintaa työkentällä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 8–10.)

Opinnäytetyön toiminnallisuuden tuotokseksi syntyi toiminnallisen menetelmämme ideariihen avulla opas varhaiskasvatuksen työntekijöille työn tueksi. Oppaan kokoamisessa ideariihen tarkoituksena oli saada eteläsuomalaiselta turvakodilta sekä varhaiskasvatusyksiköltä näkemyksiä ja pohdintoja, miten lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisessa lapsen kanssa voisi kehittää ja mikä on osoittautunut toimivaksi.

4.2 Tavoitteen määrittely

Opinnäytetyön aihetta suunnitellessamme pohdimme millainen aihe kehittää tekijää ammatillisesti, edistää asiantuntemusta sekä vahvistaa työelämätaitoja tulevasuutta ajatellen. Opinnäytetyön kehittäminen alkaakin aina kysymyksestä tai asiasta, johon haetaan vastausta. Tällöin kehittämisen vastaus tuotetaan toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotoksena esimerkiksi oppaan muodossa. (Kostamo ym. 2022, 41–42.)

Opinnäytetyön tavoitteen suunnittelu alkoi oppaan tarpeen ja tavoitteen määrittelyllä. Opinnäytetyön aiheen valittuamme kartoitimme kohderyhmäämme, joka valikoitui varhaiskasvatuksen piiriin. Lähisuhdeväkivallan teemaan päädyimme, kun toinen opinnäytetyön tekijöistä oli eteläsuomalaisessa turvakodissa työharjoittelussa, jossa syntyi mielenkiinto lähisuhdeväkivalta aiheeseen opinnäytetyöhön. Lähestyimme aihe-ehdotuksella eteläsuomalaisista varhaiskasvatusyksikköä, jossa aihe toi kiinnostusta sekä loi keskustelua vaikeasta ja tärkeästä aiheesta. Opinnäytetyön oppaan tavoite oli työelämäkumppanien kanssa yhdessä määritelty ja todettu ajankohtaisuuden ja merkityksellisyyden vuoksi tärkeäksi. Opinnäytetyön tavoitteena syntyi kohderyhmän ja toimintaympäristön huomioiden opas varhaiskasvatuksen työntekijöiden tueksi lähisuhdeväkivallan teeman puheeksi ottamiselle lasten kanssa.

4.3 Suunnittelu

Salonen (2013, 17) korostaa, että opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa tehdään kirjallinen opinnäytetyösuunnitelma, jossa esiintyy tavoite, vaiheet, toimijat, menetelmät sekä materiaalit. Suunnitteluvaiheessa määritellään myös toimijoiden tehtävät ja vastuut. Salonen ym. (2017, 60) toteavat, että suunnitteluvaiheessa perehdytään myös kirjallisuuteen ja tutkimustietoon.

Suunnitteluvaiheessa opinnäytetyön aihe esitettiin työyhteisölle, jossa käytiin keskustelua oppaan sisällöstä ja siihen liittyvistä toiveista. Suunnitteluvaiheessa selvitettiin myös tutkimusluvut ja suostumukset opinnäytetyöprosessiin osallistuvilta toimijoilta. Oppaan sisällön suunnittelun tukena käytettiin ajankohtaisia lähteitä ja kerättyjä tietoja. Tiedonhaussa hyödynnettiin apuna LAB primon tietokantoja, Google scholarin tietokantoja, painettuja lähteitä sekä ajankohtaisia tutkimuksia.

Oppaan sisällön suunnittelun menetelmänä käytettiin ideariihä, johon osallistui vapaaehtoisia eteläsuomalaisen turvakodin sekä varhaiskasvatusyksikön henkilöstöstä. Ideariihi toteutettiin verkossa Teams -palvelimessa ja Flinga -verkostossa, jonne vastattiin

anonyymisti valmiiden kysymyksien perusteella. Vastaamisen jälkeen käytiin vapaaehtoista keskustelua ja pohdintaa osallistuneiden kesken. Ideariihen toiminnan päätteeksi vastaajat saivat antaa anonyymisti palautetta keskustellen tai Flinga -alustalle kirjaamalla. Päiväkodille ja turvakodille toimitettiin saatekirje (Liite 2), jossa kerroimme opinnäytetyöstä ja sen toteutuksesta. Saatekirje toimitettiin päiväkodille ja turvakodille heti, kun opinnäytetyö suunnitelma oli hyväksytty ja tutkimusluvut saatu. Tutkimuslupa haettiin myös turvakodilta ja se myönnettiin. Lupa ei kuitenkaan ole liitteenä, sillä sen kopio ei ole epätarkkuuden vuoksi luettavissa.

Valmis opas toimitettiin varhaiskasvatusyksikköön luettavaksi, jonka jälkeen varhaiskasvatuksen henkilöstö sai antaa valmiin palautelomakkeen (Liite 4) avulla palautetta. Palautekyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista. Kysymyksiä oppaan sisällöstä oli 5. Täytetyt vastauslomakkeet kerättiin kahvihuoneesta olevaan vastauslaatikkoon, josta ne hävitettiin opinnäytetyön prosessin jälkeen.

4.4 Toteutus

Toteutusvaiheeseen siirryttiin, kun opinnäytetyön suunnitelma oli hyväksytty. Toteutusvaiheessa lähdettiin etenemään suunnitelman mukaisesti. Toteutusvaiheen aikana keskustelimme ohjaavan opettajan kanssa vireillä olevasta tuotoksesta, sillä opinnäytetyön prosessin aikana on tärkeää saada palautetta kehitteillä olevasta tuotoksesta ja varmistaa, että tuotos on varhaiskasvatuksen tarpeisiin sopiva.

Toteutusvaihe on työläs ja vaativa, samalla ammatillisesti opettava kokonaisuus. Toteutusta tehdessä aktivoituivat suunnitelmallisuus, käytännöllisyys, itseluottamus, vuorovaikutteisuus, epävarmuus, sinnikkyys ja itsensä parantaminen. Toteutusvaiheessa saatu palaute tai ohjaus auttaa kirjoittajaa onnistumaan ja ammatillisesti kehittymään. (Salonen 2017 ym. 62.)

Toteutuksessa mukana olivat eteläsuomalainen varhaiskasvatusyksikkö ja eteläsuomalainen turvakoti. Työelämäkumppanien rooli oli olla mukana ideariihessä oppaan kokoamista varten. Ideariihen toteutus tapahtui verkossa Teams ja Flinga alustalla, johon vapaa ehtoisesti osallistuivat varhaiskasvatuksen ja turvakodin henkilöstöä. Vastausalusta oli anonyymi. Varhaiskasvatusyksikön rooli oli olla mukana koko prosessissa työn tilaajana. Opas tuotettiin ajankohtaisiin tietoihin ja lähteisiin perustuen sähköisessä muodossa. Oppaan suunnittelussa käytettiin ideariihessä pohdittuja asioita suunnittelun tukena.

Kostamo ym. (2022, 186–187) mukaan tuotoksen eli oppaan kirjoittamisessa on pidettävä yllä selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Tuotokseen on hyvä tuoda visuaalista silmää: esimerkiksi kuvien, kuvatekstien ja värien avulla. Teksti on myös tärkeä pitää napakkana väliotsikoiden, luettelujen sekä lyhyiden kappaleiden ja virkkeiden muodossa. On myös tärkeää huomioida saavutettavuus, jotta kohderyhmän on helppoa ja sujuvaa hyödyntää tuotosta siihen tarkoitettulla tavalla. Tuotoksen tekstien suunnittelussa on pidettävä mielessä kohderyhmä, jotta tuotoksen tekstit ovat heidän ymmärrettävissä ja heille suunnattuja.

Oppaan toteuttaminen ja kokoaminen lähti liikkeelle heti kun ideariihi oli toteutettu ja tuotoksesta saatu materiaali kerätty talteen oppaan kokoamista varten. Opasta lähdettiin kokoamaan Canva- ohjelmiston avulla. Canva on monipuolinen ja visuaalisten materiaalien ohjelmakokoelma (Canva 2024). Ideariihestä kerätty materiaali hyödynnettiin oppaan kokoamisen aikana. Oppaan työskentely lähti liikkeelle sisällysluettelon kokoamisesta, johon hyödynnettiin oppaan käytettävyyttä, ideariihessä nousseita kehittämisen tarpeita ja toiveita. Varhaiskasvattajien toiveiden perusteella oppaasta koottiin mahdollisimman visuaalisesti selkeä, käytännönläheinen ja monipuolinen.

Oppaan tiedonhankinta prosessi aloitettiin jo opinnäytetyötä koottaessa, jotta oppaan tietoperustasta saataisiin mahdollisimman kattava. Oppaan tavoite oli helpottaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista lasten kanssa. Meille oppaan kokoamisessa oli tärkeää luoda oppaasta visuaalisesti helppolukuinen ja hyödynnettävä. Oppaassa käytimme selkeää kieltä, jotta käyttömahdollisuus olisi mahdollisimman laaja.

Oppaan valmis luonnos jaettiin varhaiskasvatusyksikön kahvihuoneisiin tarkasteltavaksi yhdeksäksi päiväksi palautteen keräämistä varten. Palautekyselyssä arvioitiin oppaan sisältöä ja hyödynnettävyyttä. Arvioinnissa pohdittiin kriittisesti toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumista (Salonen ym. 2017, 64). Palautteen kerääminen tapahtui vapaaehtoisesti ja anonyymisti valmiiden monivalinta- kysymyksien avulla. Palautekysely kerättiin vastauslomakkeiden avulla, joissa oli 5 kysymystä, joihin oli monivalinta- vastausvaihtoehdot. Kysymykset olivat seuraavanlaiset; Koitko oppaan hyödylliseksi? Voisitko käyttää opasta oman työsi tukena? Olisitko kaivannut oppaaseen enemmän sisältöä? Voiko opasta hyödyntää kaikkien varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa? Vastausvaihtoehdot olivat ei, en osaa sanoa tai kyllä. Valmis opas toimitettiin sähköisessä versiossa eteläsuomalaisen varhaiskasvatusyksikön päiväkodin johtajalle opinnäytetyön valmistuessa.

4.5 Ideariihi

Ideariihen toteutukseen osallistui vapaaehtoisesti eteläsuomalaisesta turvakodista edustajia sekä varhaiskasvatuksen yksiköstä eri ikäryhmien edustajia. Ideariihi toteutettiin verkossa Teams palaverin muodossa käyden yhteistä keskustelua, jossa hyödynnettiin apuna sähköistä Flinga -alustaa. Toteutuksen apuna käytimme valmiiksi mietittyjä kysymyksiä, jotka olivat toimitettu ennakkoon saatekirjeen mukana. Valmiiden kysymyksien avulla työpajaan osallistujat pystyivät vastaamaan anonyymisti vastausalustalle. Vastauksista käytiin yhdessä tarkempaa keskustelua ja omia vastauksia sai tarkentaa, mikäli vastaaja itse haluaisi. Tarkoituksena oli yhdessä miettiä ja jalostaa ideoita yhteisen keskustelun myötä. Ideariihestä koottua aineistoa käytettiin apuna oppaan toteutuksessa ja arvioinnissa, jonka jälkeen aineisto hävitettiin.

Ideariihessä pohdittavat kysymykset olivat seuraavat; Miten aloittaisit keskustelun lähisuhdeväkivallasta lasten kanssa? Miten toimisit, jos saisit keskustelussa tietää väkivallasta? Keneen olisit yhteydessä asian selvittämiseksi? Miten keskustelu kannattaisi lopettaa lapsen kanssa? Ideariihen palautteen kerääminen tapahtui samana päivänä, kun ideariihi toteutettiin Teams palaveri muodossa. Palautteen kerääminen oli anonyymi ja vapaaehtoinen, joka toteutettiin sähköisellä Flinga -alustalla. Palautetta sai antaa myös keskustelun muodossa.

4.6 Päätäminen ja arviointi

Opinnäytetyön arviointivaihe tapahtui koko prosessin aikana työn jokaisessa vaiheessa. Arvioinnin avulla työn tekijä voi muokata tuotostaan kohti valmista työtä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä syntyy konkreettinen tuotos. Tässä opinnäytetyössä tuotos oli opas varhaiskasvatuksen työn tueksi. (Salonen 2013, 18.) Opinnäytetyön päätösvaiheessa pohdittiin, miten tuotosta hyödynnetään jatkossa. Arvioinnissa keskeistä oli toimeksiantajan ja valmiin tuotoksen eli opasta työssään hyödyntävien henkilöiden näkemykset. Päätösvaiheessa oli tärkeää pohtia, saatiinko tavoitteen mukaiset muutokset ja vaikutukset tuotoksesta eli oppaastamme kohderyhmälle. Opinnäytetyön tuotos on onnistunut, jos se vastaa toimeksiantajan tavoitteita ja edistää kohderyhmän eli varhaiskasvattajien toimintaa. (Salonen ym. 2017, 63–66.)

Opinnäytetyön tuotoksena tehdystä oppaasta kerättiin palautetta varhaiskasvatuksen työntekijöiltä. Palautekyselyyn vastasi 12 varhaiskasvattajaa. Palautekysely oli paperinen anonyymi kyselylomake, jossa oli neljä monivalintakysymystä sekä vapaa palaute osio.

Palautekysely pohjautui toimeksiantajalle tuotetun oppaan sisältöön ja jatkokäytön mahdollisuuksiin. Kysely kerättiin varhaiskasvatusyksikössä, johon oli aikaa vastata yhdeksän päivää. Palautekyselyyn vastaaminen oli täysin vapaaehtoista. Kaikki palautekyselyyn vastaajat kokivat oppaan hyödylliseksi sekä voisivat käyttää opasta oman työnsä tukena. Eniten vaihtelua esiintyi palautekyselyssä kysytyyn kysymykseen, jossa tarkasteltiin, olisiko oppaaseen kaivattu enemmän sisältöä. Suurin osa ei kuitenkaan kokenut tarvitsevansa oppaaseen lisää sisältöä. Vapaassa palautteessa keuhuttiin muun muassa selkeyttä, hyödynnettävyyttä, visuaalisuutta sekä asiasisältöä. Moni vastaajista koki myös oppineensa paljon uutta oppaan ansiosta, kuten esimerkiksi palautettua mieleen erilaisia väkivallan muotoja. Lisämateriaali osiossa esiintyvät linkit koettiin tarpeellisena lisänä aiheeseen perehtymisen kannalta.

Oppaan luonnos versio toimitettiin toimeksiantajalle, joka koki, ettei opasta tarvitse muuttaa. Toimeksiantaja antoi positiivista palautetta oppaan käytettävyydestä, selkeydestä ja hyvästä tuotoksesta. Toimeksiantaja painotti oppaan monipuolista käytettävyyttä, joka lisää tietoa lähisuuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta ja puuttumisesta. Toimeksiantajan kanssa oli sovittu, että valmis tuotos eli opas toimitetaan sähköisesti varhaiskasvatusyksikön käyttöön, kun opinnäytetyö on valmis.

5 Yhteenveto ja pohdinta

5.1 Tuotoksen tarkastelu

Valmista tuotosta tarkastellessa sekä saatujen palautteiden valossa koemme saavuttaneemme tavoitteemme. Opas helpottaa lähisuuhdeväkivallan puheeksi ottoa varhaiskasvatuksessa sekä tukee varhaiskasvattajien työtä. Lisäksi tuotoksen aiheen ajankohtaisuus, haasteellisuus ja tarpeellisuus korostivat aiheen tärkeyttä sekä lisäsivät tavoitteen saavuttamisen merkitystä. Meille tuotoksen kehittämisessä tärkeää olivat varhaiskasvatusyksikön sekä turvakodin kanssa yhdessä nostetut ideat, jotka veivät opasta oikeaan suuntaan. Samalla aihetta pystyttiin tarkastelemaan monesta näkökulmasta.

Jälkeenpäin palautekyselyä tarkastellessamme huomasimme, että olisimme voineet tarkentaa joitakin kysymyksiä. Eräässä kohdassa kysyimme, olisiko oppaaseen kaivattu enemmän sisältöä. Tähän olisimme voineet lisätä, että mikäli vastaisit kyllä, voisi tarkentaa mitä sisältöä olisi kaivattu. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin vastannut, ettei kaipaisi oppaaseen lisää sisältöä, mutta lisäksi muutama kyllä -vastaus esiintyi. Kysymykseen vastaaminen olisi helpottanut oman tuotoksen kriittistä tarkastelua. Pidemmällä tähtäimellä katsotuna on vaikea arvioida, miten opas toimii työskentelyn tukena, kun sitä päästään oikeasti käyttämään. Opasta voisi varmasti kehittää vielä toimivammaksi, kun nähtäisiin konkreettisesti, mikä on toimivaa ja mitä voisi muuttaa tai lisätä oppaaseen.

Tuotosta tehdessä olemme saaneet paljon uutta tietoa aiheesta sekä päässeet sovelta-
maan opintojen aikana kertynyttä tietotaitoa. Työelämään päästyämme valmistumisen jäl-
keen aiomme hyödyntää opinnäytetyön prosessissa saamaamme osaamista, kuin myös
tarpeen vaatiessa opastamme konkreettisesti. Opinnäytetyömme on myös herättänyt paljon
kiinnostusta ja keskustelua aiheen tärkeydestä, ajankohtaisuudesta ja esille tuomisesta yk-
sityselämässämme, kuin myös työelämässä.

Lähisuuhdeväkivallan puheeksi ottamiselle varhaiskasvatuksen työkentältä ei löydy monia
oppaita. Tutkittua tietoa on laajasti, mutta varsinaisia selkeitä oppaita työn tueksi löytyy
muutamia. Tämän takia oppaan jatkoon kannalta olisi hyvä lisätä oppaan tietoisuutta ja hyö-
dynnettävyyttä. Opas on koottu mahdollisimman selkeäksi ja helposti hyödynnettäväksi,
jonka takia opasta voidaan käyttää laajasti muissakin työkentissä puheeksi oton tukena.

5.2 Jatkokehittäminen

Toivoisimme jatkokehityksen kannalta, että oppaan sisältö ulottuisi mahdollisimman nooneen varhaiskasvatussyksikön käyttöön. Oppaan toimivuutta pystytään tarkastelemaan vasta, kun opasta on konkreettisesti hyödynnetty lähisuhdeväkivaltaan liittyvän työskentelyn tukena. On hyvin vaikea arvioida, toimiiko opas kaikissa lähisuhdeväkivaltaan liittyvissä tilanteissa varhaiskasvatuksen työkentällä. Tietoisuuden lisääminen eri väkivalta termeistä, niiden esiintymisestä ja tunnistamisesta tulisi varhaiskasvatuksessa lisätä. Sillä varsinkin lasten keskuudessa lähisuhdeväkivallan tunnuspiirteisiin on vaikeaa kiinnittää huomiota ja puuttua.

Jatkotutkimuksia olisi hyvä olla erilaisten oppaiden konkreettisesta toimivuudesta varhaiskasvatuksen työkentältä. Oppaan toimivuutta voitaisiin kokeilla laajemmin muissakin yksiköissä esimerkki oppaan avulla noin 1–2 vuoden ajan. Tämän aikana opasta käytettäisiin konkreettisesti työskentelyn tukena ja tehtäisiin sen pohjalta havaintoja, mikä toimii oppaassa ja mikä taas ei, sekä mitä siihen voitaisiin mahdollisesti vielä lisätä. Lopulta voitaisiin havaintojen ja tutkimuksen pohjalta koota kattavampi tuotos, jota voitaisiin käyttää laajasti eri varhaiskasvatussyksiköissä. Opasta voisi hyödyntää myös muut lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset.

5.3 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötyö prosessi toteutettiin ammattikorkeakoulujen eettisiä ohjeistuksia noudattaen. Opinnäytetyötä tehdessä noudatettiin aina hyvää tieteellistä käytäntöä (Arene 2020). Hyvässä tieteellisessä käytännössä vaadittiin toteutuksessa rehellisyyttä, luotettavuutta, arvostusta ja vastuunkantoa. Tieteellinen toteutus tulee suunnitella, toteuttaa ja dokumentoida huolellisesti huomioiden suunnittelussa aikaisempia tutkimustietoja. Tieteellisessä toiminnassa varmistettiin, ettei tutkijoiden tai tutkittavien terveyttä ja turvallisuutta vaaranneta. (TENK 2023, 12–13.) Opinnäytetyössä on noudatettu LAB-ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjetta.

Ennen opinnäytetyön kirjoittamista laadittiin yhteistyösopimus toimeksiantajan kanssa. Yhteistyösopimuksessa sovittiin muun muassa aikataulusta, aiheesta, ohjauksesta, tausta-aineistosta sekä sen käytöstä. Opinnäytetyössä ei käsitelty henkilötietoja eikä ihmiseen kohdistuvia tutkimuksen eettisiä periaatteita. (Arene 2020.) Toimeksiantajan kanssa sovittiin yhdessä aikatauluista, oppaan sisällöstä ja osallistumisesta ideariihen. Toimeksiantaja sitoutui yhteisiin sovittuihin aikatauluihin ottaen huomioon toiveet ja tarpeet. Yhteistyömme

sujui alusta asti ongelmitta, jonka avulla ideariihen toteutus saatiin vireille. Opinnäytetyötä varten haettiin eteläsuomalaiselta varhaiskasvatusyksiköltä ja turvakodilta tutkimuslupa ideariihen toteuttamiselle. Toimeksiantajan kanssa tehtiin opinnäytetyöhön liittyvä yhteistyösopimus.

Tietoperustassamme hyödynsimme Mikko Orasen ja Eija Keräsen teosta perhe- ja lähisuhdeväkivallalta – Auttamisen käytäntöjä (2006). Teos on yli kymmenen vuotta vanha, mutta sisälsi niin merkityksellistä tietoa lähisuhdeväkivallan vaikutuksista lapseen, ettei teosta voitu korvata muilla lähteillä. Mielestämme teoksen sisältö on ajankohtaista ja korvaamaton sekä saimme teoksesta kattavaa tietoperustaa opinnäytetyöllemme. Teokseen oli viitattu monissa muissa uusissa lähteissä, jonka takia koimme tärkeäksi pitää alkuperäisen lähteen opinnäytetyössämme uusien lähteiden kautta kiertämisen sijaan.

Hyödynsimme opinnäytetyössämme lisäksi Hanna Vilkan ja Tiina Airaksisen teosta toiminnallinen opinnäytetyö (2003). Teos on yli kymmenen vuotta vanha, mutta sisälsi kattavaa ja edelleen ajankohtaista tietoa mielestämme toiminnallisen opinnäytetyön prosessista.

Opinnäytetyö tarkastettiin useamman kerran LAB- ammattikorkeakoulun plagiointitunnistusjärjestelmässä ennen arviointia. Opinnäytetyötä tehdessämme noudatimme opinnäytetyöprosessiin sovellettavaa lainsäädäntöä esimerkiksi tietosuojalakia ja tekijänoikeuslakia. Sovimme kaikkien osapuolten kanssa opinnäytetyön aineistojen säilyttämisestä ja käyttöoikeuksista. Valmis opinnäytetyö julkaistiin avoimeen Theseus-julkaisuarkistoon. (Arene 2020.)

Lähteet

Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa.

Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 22.3.2024. Saatavissa:

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98158/978-951-44-9971-5.pdf?sequence=1&isAllowed=>

Aluehallintovirasto. Varhaiskasvatuksen valvonta. Viitattu 4.3.2024. Saatavissa:

<https://avi.fi/asioi/henkiloasiakas/valvonta-ja-kantelut/opetus-ja-kulttuuri/varhaiskasvatuksen-valvonta>

Arene ry. 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu

24.3.2024 Saatavissa [https://www.arene.fi/wp-](https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET)

[content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382](https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382)

Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J. & Haapakangas, K. 2023.

Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 – Loppuraportti.

Tilastokeskus. Viitattu 18.3.2024. Saatavissa:

https://www2.stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/sukupuolistunut_vakivalta_ja_lahisuhdevakivalta_suomessa_2021_loppuraportti.pdf

Bogat, A., Levendosky, A. & Cochran, K. 2023. Developmental Consequences of intimate partner violence on children. Viitattu 11.4.2024. Saatavissa:

<https://www.annualreviews.org/docserver/fulltext/clinpsy/19/1/annurev-clinpsy-072720-013634.pdf?expires=1712850162&id=id&accname=quest&checksum=0611B00581D76248EE7F2C136D426657>

Canva. 2024. Mitä aiot suunnitella tänään? Viitattu 24.3.2024. Saatavissa:

<https://www.canva.com/>

Ensi- ja turvakotien liitto a. Ota väkivalta puheeksi. Viitattu 24.1.2024. Saatavissa:

<https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/ota-vakivalta-puheeksi/#leikki-ikaisen-osallisuus>

Ensi- ja turvakotien liitto b. Tunnista väkivalta. Viitattu 27.1.2024. Saatavissa:

<https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/tunnista-vakivalta/#1545918214560-7347ec49-6ee8>

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Holma, J., Siltala, H. & Laitila, A. 2022. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisiinkin eivät aina huomaa lähisuhdeväkivaltaa, ja siksi sen havaitsemiseen pitää panostaa. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 20.3.2024. Saatavissa: <https://www.mustread.fi/artikkelit/sosiaali-ja-terveydenhuollon-ammattilaisiinkin-eivat-aina-huomaa-lahisuhdevakivaltaa-ja-siksi-sen-havaitsemiseen-pitaa-panostaa/>

Howell, K., Barnes, S., Miller, L., & Graham-Bermann, S. 2014. Developmental variations in the impact of intimate partner violence exposure during childhood. Viitattu: 11.4.2024. Saatavissa: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4729333/#sec-a.c.btitle>

Immonen, T. 2023. Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja puheeksiotto varhaiskasvatuksessa. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (YAMK). Viitattu 24.1.2024. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/798680/Immonen_Tea.pdf?sequence=2

Julin, E. 2021. Kovemmin käsin – suomalaisten kasvatustekijät ja kuritusväkivallan käyttö 2021. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 7/2021. Viitattu 5.3.2024. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2021/10/Kovemmin-kasin-Suomalaisten-kasvatustekijat-ja-kuritusvakivallan-kaytto-2021.pdf>

Karhuvaara, M., Kaitue, S. & Ruuhilahti, S. 2013. Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. THL. Viitattu 8.3.2024. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110522/THL_OPA2013_030_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kestilä, L., Jokela, M., Härmä, V., & Rissanen, P (toim.) 2021. COVID-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. THL. Viitattu 30.1.2024. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142536/THL_Rap3_2021-Covid-seuranta%20kevät%202021_f_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V-M. & Lillsunde, P. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Viitattu 30.1.2024. Saatavissa:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi – Opas toiminnalliseen oppinäytetyöhön. Helsinki: Art House.

Lajunen, K. Lahtinen, P. & Valkonen, T. 2019. Tunne- ja turvataitoja lapsille. THL. Viitattu 19.3.2024. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf

Laki lastensuojelulain muuttamisesta 1304/2014.

Laurén, K. & Malinen, A. 2021. Shame and silences: children's emotional experiences of insecurity and violence in postwar Finnish families. Viitattu 14.4.2024. Saatavissa: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/03071022.2021.1892314?needAccess=true>

Leisimo, T. 2021. Esimiesten kokemuksia dialogisen vuorovaikutuksen merkityksestä työyhteisölle. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.3.2024. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/77635/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-202109024759.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lepistö, S., Ellonen, N., Helminen, M. & Paavilainen, E. 2017. Lapsiin kohdistuvan väkivallan arvioiminen. Viitattu 4.3.2024. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132355/YP1702_Lepistoym.pdf

Lidman, S. 2015. Väkivaltakulttuurin perintö – Sukupuoli, asenteet ja historia. Helsinki: Gaudeamus Oy

Liimatainen, M. & Rantaeskola, S. 2022. Toiminnallinen käsikirja lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi. Poliisihallituksen julkaisu. Viitattu 27.1.2024. Saatavissa: <https://poliisi.fi/documents/25235045/33939256/Toiminnallinen-käsikirja-lähisuhdeväkivaltaan-puuttumiseksi-ja+ennalta-estämiseksi-v8.pdf/37a14bb7-e4fc-df1b-35ce-c3df75063e8b/Toiminnallinen-käsikirja-lähisuhdeväkivaltaan-puuttumiseksi-ja+ennalta-estämiseksi-v8.pdf?t=1648047132809>

Mielismäki, H. 2021 Lähisuhdeväkivalta Pandemian varjossa. Yhteiskunnallisen kriisitilanteen vaikutuksia lähisuhdeväkivaltaa koskevien avunsaannin mahdollisuuksiin. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.3.2024. Saatavissa: https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/152761/Mielismaki_Hanna_Opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y%C2%A0

MLL Helsingin yhdistys ry. 2024. Tietoa lähisuhdeväkivallasta. Viitattu 30.1.2024

Saatavissa: <https://helsinki.mll.fi/palvelumme/apua-vakivaltaan/tietoa-lahisuhdevakivallasta/>

Niklander, E. 2023. Lähisuhdeväkivalta 2021 – Suurin osa lähisuhdeväkivallan uhreista on edelleen naisia tai tyttöjä, seksuaaliväkivallan uhreilla usein myös aiempia väkivalta kokemuksia. Tilastoraportti 43/2023. THL. Viitattu 6.3.2024. Saatavissa:

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146800/Lahisuhdevakivalta%202021%20Suurin%20osa%20lahisuhdevakivallan%20uhreista%20on%20edelleen%20naisia%20tai%20tyttöjä%2C%20seksuaalivakivallan%20uhreilla%20usein%20myös%20aiempia%20väkivaltakokemuksia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Opetushallitus. 2022a. Varhaiskasvatus-suunnitelman perusteet 2022. Viitattu 31.1.2024.

Saatavissa:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

Opetushallitus. 2022b. Tukea arkeen! Keinoja lasten ja nuorten emotionaalisten, sosiaalisten ja käyttäytymisen taitojen tukemiseen. Viitattu 20.3.2024. Saatavissa:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Tukea_arkeen.pdf

Opetushallitus. 2024a. Lainsäädännöllinen perusta. Viitattu 4.3.2024. Saatavissa:

<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/lainsaadannollinen-perusta>

Opetushallitus. 2024b. Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa. Viitattu 18.3.2024.

Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/monialainen-yhteistyö-varhaiskasvatuksessa>

Opetushallitus. Väkivallan tunnistaminen ja puuttumisen keinot. Viitattu 31.1.2024.

Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/vakivallan-tunnistaminen-ja-puuttumisen-keinot>

Oranen, M. & Keränen, E. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta – Auttamisen käytäntöjä.

Ensi- ja turvakotien liitto ry. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Hämeenlinna: Karisto Oy

Paasivirta, A. 2021. Kovemmin käsin – suomalaisten kasvatusasenteet ja

kuritusväkivallan käyttö 2021. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 7/2021. Viitattu

24.1.2024. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2021/10/Kovemmin-kasin-Suomalaisten-kasvatusasenteet-ja-kuritusvakivallan-kaytto-2021.pdf>

Rindell, L. 2021 Lähisuhdeväkivalta periytyy vanhemmalta lapselle sukupolvesta toiseen. Turun ensi- ja turvakoti ry. Viitattu 5.3.2024. Saatavissa:

<https://tuentu.fi/lahisuhdevakivalta-periytyy-vanhemmalta-lapselle>

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI- henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu. Tampere. Viitattu 23.3.2024. Saatavissa: <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Salonen, K. Eloranta, S. Hautala, T. & Kinon, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulu. Tampere. Viitattu 23.3.2024. Saatavissa: <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Saarinen, J. 2017. ”Pelko. Se tunne jota ei kenellekään lapselle soisi.” – Vanhempien parisuhdeväkivallalle altistuneiden kokemuksia internetkeskusteluiden valossa. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 27.2.2024. Saatavissa:

<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/136482/SaarinenJanni.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Suomen mielenterveys ry. 2023. Henkinen väkivalta satuttaa sisältäpäin. Viitattu 27.1.2024. Saatavissa: <https://mieli.fi/vaikea-elamantilanne/vakivalta/henkinen-vakivalta-satuttaa-sisaltapain/>

Tahkokorpi-Kamppuri, S. 2018. Vanhempien kokemuksia yhteistyön haasteista varhaiskasvattajien kanssa. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 19.3.2024. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103402/1526385673.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

TENK. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 24.3.2024. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

THL. 2019. Luo luottamusta- suojele lasta. Viitattu 19.3.2024. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136183/Luo%20luottamusta%20suojele%20Iasta_2019_1010%20s%20prf.pdf?sequence=7&isAllowed=y

THL. 2023a. Lapsiin kohdistuva väkivalta. Viitattu 30.1.2024 Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/eri-ryhmat-ja-vakivalta/lapsiin-kohdistuva-vakivalta>

THL. 2024b. Seksuaaliväkivalta. Viitattu 27.1.2024. Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/seksuaalivakivalta>

Tiainen, A. 2021 Kohti lapsen näköistä osallisuutta. Pelastakaa lapset ry. Viitattu 19.3.2024. Saatavissa: <https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/05/20140644/kohti-lapsen-nakoista-osallisuutta-kirja.pdf>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala
Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen
palvelukokonaisuus

Pöytäkirja

1 (2)

Varhaiskasvatusjohtaja

Päätös tutkimusluvan myöntämisestä

Päätös

Varhaiskasvatusjohtaja päätti myöntää tutkimusluvan Marilee Päll ja Kaisla Lindströmin amk-opinnäytetyölle "Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen lasten kanssa - opas varhaiskasvatuksen työntekijöille" päätöksen perusteluista tarkemmin ilmenevillä ehdoilla. Tutkimuslupapäätös on voimassa 31.5.2024 saakka.

Päätöksen perustelut

Marilee Päll ja Kaisla Lindström ovat hakeneet tutkimuslupaa amk-opinnäytetyölle. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda lähisuhdeväkivallan teemaa näkyväksi varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Tarkoituksena on tehdä opas varhaiskasvatuksen työn tueksi lähisuhdeväkivallan teeman tunnistamiseen ja puheeksi ottoon.

Tutkimusaineisto kerätään ajalla 15.3.2024-31.5.2024. Tutkimusaineisto kerätään kyselyllä ja toiminnallisella tutkimuksella joka kohdistuu henkilöstöön. Tutkimuksen otoskoko on 50 (n=50). Kyseessä on laadullinen tutkimus.

Otokseen osallistuvat yksiköt: Päiväkoti

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkittavilta pyydetään kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimusaineistoa käsitellään ja säilytetään tutkimuksen teon ajan hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua, viimeistään 31.5.2024.

Tutkimusaineisto ei sisällä henkilöiden tunnistetietoja.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtajan päätöksen 3.8.2017 § 57 mukaan kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla päätöksen tutkimusluvasta tekee kunkin palvelukokonaisuuden johtaja omaa palvelukokonaisuuttaan koskevien tutkimusten osalta. Mikäli tutkimus koskee useamman palvelukokonaisuuden toimintaa, tekee päätöksen toimialajohtaja.

Tutkimuslupaan sovelletaan seuraavia ehtoja:

Päätös antaa mahdollisuuden tutkimusaineiston keräämiseen päiväkotien toiminta-ajat huomioiden.

Postiosoite

[Redacted]

Käyntiosoite

[Redacted]

Puhelin

[Redacted]

Y-tunnus

[Redacted]

Varhaiskasvatusjohtaja

Päätös ei anna oikeutta saada tietoja [REDACTED] asiakirja- ja rekisteriaineistoista.

Tutkimukseen osallistuneiden yksittäisten henkilöiden tunnistetietoja ei saa ilmaista tutkimusraportissa tai muulla tavoin.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala ei osallistu tutkimuksen toteuttamiseen.

Tutkimuksesta ei tule koitua kustannuksia kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle.

Tutkimusraportin sähköinen osoite toimitetaan kasvatuksen ja koulutuksen toimialan käyttöön sähköpostiosoitteeseen:

[REDACTED]

Lisätiedot

[REDACTED] arviointiasiantuntija, puhelin: [REDACTED]

Liitteet

- 1 [Tutkimuslupahakemus 22.2.2024 \(Salassa pidettävä, Julkl \(621/1999\) 24.1 § 21 k\)](#)
- 2 [Tutkimuslupahakemus 22.2.2024, tutkimussuunnitelma \(Salassa pidettävä, Julkl \(621/1999\) 24.1 § 21 k\)](#)
- 3 [Tutkimuslupahakemus 22.2.2024, liite, palautekysely \(Salassa pidettävä, Julkl \(621/1999\) 24.1 § 21 k\)](#)
- 4 [Tutkimuslupahakemus 22.2.2024, liite, ideariihikysymykset \(Salassa pidettävä, Julkl \(621/1999\) 24.1 § 21 k\)](#)

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimusohje, kasvatus- ja koulutuslautakunta

Otteet

Ote
Hakijat

Otteen liitteet
Oikaisuvaatimusohje, kasvatus- ja koulutus-
lautakunta

Tiedoksi

Päiväkodinjohtaja

Postiosoite

[REDACTED]

Käyntiosoite

[REDACTED]

Puhelin

[REDACTED]

Y-tunnus

[REDACTED]

Liite 2. Saatekirje

Saatekirje

Hei, olemme LAB-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Kaisla & Merilee. Olemme tekemässä opinnäytetyötä eteläsuomalaiselle varhaiskasvatusyksikölle. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa opas lähisuhdeväkivallan puheeksi ottoon lasten kanssa varhaiskasvatuksen työntekijöille. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta lähisuhdeväkivallasta ja sen käsittelystä. Halusimme tuottaa oppaan varhaiskasvatukseen, sillä aihe on tärkeä ja ajankohtainen. Ideana on toteuttaa myös idearihi, jossa mukana on varhaiskasvatuksen sekä turvakodin henkilöstöä. Ideariihen tarkoitus on yhdessä kysymysten avulla kerätä ja pohtia ideoita oppaan sisältöön. Ideariihen osallistuminen on vapaaehtoista sekä siellä tuotettuja ideoita voidaan käyttää opinnäytetyössä. Valmiin opinnäytetyön mukana tuotettu opas jaetaan varhaiskasvatus yksikön käyttöön työskentelyn tueksi. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua keväällä 2024.

Mikäli kiinnostuitte ideariihen osallistumisesta, pyytäisimme teitä ystävällisesti olemaan yhteydessä esihenkilöihin asiassa, jotta saamme tiedon heidän kauttaan. Idearihi toteutuu yhden päivän aikana ja kestää noin yhden tunnin. Ilmoitamme tarkemmasta aikataulusta kevään aikana. Mikäli teillä herää kysyttävää liittyen opinnäytetyö prosessiin, voitte olla suoraan meihin yhteydessä.

Yhteistyöstä kiittäen,

Kaisla Lindström & Merilee Päll

kaisla.lindstrom@student.lab.fi / merilee.pall@student.lab.fi

Lähisuhdeväkivallan puheeksi
ottaminen lasten kanssa
-opas varhaiskasvatuksen työntekijöille

Merilee Päll & Kaisla Lindström
2024

Sisällys

Johdanto	3
Mitä on lähisuhdeväkivalta ?	4-5
Miten lähisuhdevalta vaikuttaa lapseen ?	6
Miten otan väkivallan puheeksi?	7
Keinoja aikuiselle väkivallan puheeksi ottamiseen	8-9
Miten toimin, jos lapsi ottaa väkivallan puheeksi ?	10
Miten toimin, kun väkivalta tulee esille?	11-12
Tiivistelmä	13
Materiaaleja & Työmenetelmiä	14
Lisätietoa työn tueksi	15
Lähteet	16

Johdanto

Tämä opas käsittelee lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista, mutta sitä voidaan myös soveltaa muiden vaikeiden aiheiden käsittelyyn. Oppaassa käydään läpi mitä on lähisuhdeväkivalta, miten se ilmenee ja miten se vaikuttaa lapseen. Opas avaa myös lähisuhdeväkivalta keskustelun aloituksen kulkua ja etenemistä.

Lisäksi opas antaa käytännön esimerkkejä keskustelun tueksi, ohjeistaa kenen puoleen voi kääntyä ja miten tilanteessa voidaan edetä lähisuhdeväkivallan tullessa ilmi lasten kanssa työskenneltäessä

Oppaan loppuun on koottu lisämateriaaleja, joita voi halutessaan hyödyntää työskentelyn tukena. Opas on suunnattu ensisijaisesti varhaiskasvatuksen työntekijöille, mutta sitä voi hyödyntää myös muut ammattilaiset lähisuhdeväkivalta työskentelyn tukena.

Mitä on lähisuhdeväkivalta?

Lähisuhdeväkivallaksi kutsutaan väkivaltaa, jonka tekijä ja uhri ovat läheisessä suhteessa toistensa kanssa.

Lähisuhdeväkivaltaa ilmaantuu usein kodeissa, jonka takia lähisuhdeväkivalta jää usein piiloon muilta henkilöiltä.

Väkivalta voi olla näkyvää tai piilotettua. Lähisuhdeväkivalta voi kohdistua lapseen, lähisukulaiseen, nykyiseen tai entiseen kumppaniin tai johonkin muuhun läheiseen.

Fyysinen väkivalta -> tönimistä, hakkaamista, vammojen ja jälkien jättämistä kuten mustelmien ja murtumien. Fyysisestä väkivallasta ei aina jää näkyviä jälkiä.

Henkinen väkivalta -> ei jätä fyysisiä jälkiä, vaan väkivalta näkyy esimerkiksi haukkumisena, alistamisena, julkisella nolaamisena, sosiaalisella eristämällä ja uhkaamisena.

Seksuaalinen väkivalta -> on henkilön itsemääräämisoikeuden ja yksityisyyden loukkaamista, joka esiintyy esimerkiksi raiskauksena, seksiin pakottamista, painostamista ja seksuaalisena ahdisteluna.

Kemiallinen väkivalta -> väkivalta esiintyy lapselle tarpeettomien unilääkkeiden tai alkoholin antamisena.

Kuritusväkivalta -> lapseen kohdistuvaa fyysistä ja henkistä väkivaltaa, jonka tekijänä on lapsen vanhempi tai toinen läheinen henkilö. Väkivalta ilmenee esimerkiksi tukistamisena ja pilkkaamisena.

Lapsen käyttäminen väkivallan välineenä -> jolloin huoltaja rikkoo tapaamisehtoja ja puhuu lapselle ilkeään sävyyn toisesta vanhemmasta.

Kaltoinkohtelu ja laiminlyönti -> kumppanin tai läheisen henkilön välinpitämättömyyttä, joka esiintyy avun, huolenpidon tai välittämisen laiminlyöntinä.

(Ensi- ja turvakotien liitto. Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024. THL 2023)

Muita väkivallan muotoja:

Sosiaalinen väkivalta on esimerkiksi vapaan liikkumisen hallitsemista ja kommunikoinnin rajoittamista ystäviin.

Uskonnollinen väkivalta on uskuntoon liittyvää fyysistä ja henkistä väkivaltaa, joka ilmautuu esimerkiksi uskonnollisuuden tarpeiden ja elämäntavan kieltämisellä.

Vainoaminen on toistuvasti yhteydenottamista, tarkkailua ja pelottelua.

Digitaalinen väkivalta on pakottavana tarpeena hallita toista esimerkiksi häiriköintiä soittamalla ja arkaluontoisten materiaalien jakamista.

Taloudellinen väkivalta on esimerkiksi läheisen tai oman puolison rahankäytön estämistä.

Vauvan ravistelu on lapselle kohdistuvaa hengenvaarallista väkivaltaa.

(Ensi- ja turvakotien liitto. Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024. THL 2023)

Miten lähisuhdeväkivalta vaikuttaa lapseen?

Kaikella väkivallalla on aina haitallisia vaikutuksia lapseen. Lapsen itseensä voi kohdistua väkivaltaa, mutta joskus lapsi voi joutua myös seuraamaan väkivaltaa vierestä. Kun lapsi altistuu väkivallalle, voi sillä olla esimerkiksi seuraavanlaisia seurauksia:

→ **Turvattomuus**

→ **Huono itsetunto**

→ **Ahdistus**

→ **Vääristynyt minäkuva**

→ **Käytösongelmat**

→ **Eistäytyminen**

→ **Oppimisvaikeudet**

→ **Pysyvät fyysiset vammat**

→ **Pelko**

→ **Haasteet kehityksessä**

(Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023)

Miten otan väkivallan puheeksi?

Huoli lapsen kohdistuneesta rikoksesta voi herätä lapsen puheista tai käyttäytymisestä. On kuitenkin tärkeää muistaa, että vain osa lapsista oireilee väkivaltakokemuksen jälkeen ja toiset taas eivät. Oireista ei siis voida päätellä onko rikos tapahtunut vai ei.

Keskustelun aloituksessa on tärkeää sulkea omat ennakko oletukset pois. Sen sijaan hypoteesiajattelua kannattaa käyttää, kun lähdetään selvittämään mistä tilanteesta on todellisuudessa kyse. Tällöin mietitään useita vaihtoehtoisia selityksiä vain yhden ennakko oletuksen sijaan. Keskustelussa kasvattajalta vaaditaan erityistä rauhallisuutta.

Kun lapsi kertoo tilanteesta, on aikuisen suhtauduttava mahdollisimman neutraalisti asiaan sekä käytettävä keskustelussa mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä, ei johdattelevia. Avoimia kysymyksiä voivat olla esimerkiksi: "Miten tilanne alkoi?", "Mitä sitten tapahtui?" tai "Kertoisitko lisää?". Kasvattajan on myös hyvä asettua niin sanotusti tietämättömään tilaan, jolloin lapsi saa tilaa kertoa itse tapahtumista.

Keinoja aikuiselle väkivallan puheeksi ottamiseen

Uskalla ottaa väkivalta puheeksi. Lapsi ei usein osaa tai välttämättä uskalla kertoa kokemastaan väkivallasta, vaan saattaa suojella väkivallan tekijää tai pelkää pettävänsä perheen luottamuksen, jos kertoo väkivallasta. Varhaiskasvattajan tehtävänä onkin ottaa puheeksi väkivalta ja samalla antaa mahdollisuus lapselle puhua kokemuksestaan.

Turvallinen tila. Pyri järjestämään tai menemään tilaan lapsen kanssa kahden kesken, jos mahdollista. Vältä ottamaan puheeksi asiaa lapsen kanssa useita kertoja, jos ilmoituskynnys on ylittynyt.

Kehollinen läsnäolo. Muista kiinnittää huomiota omaan kehoon ja hengitykseen. Pyri olemaan mahdollisimman rauhallinen välittämällä turvallisuuden tunnetta lapselle.

Kirjaa jos mahdollista. Pyri kirjaamaan lapsen kertomus ja hänelle esitetyt kysymykset mahdollisimman pian tilanteen aikana.

Apukysymykset. Voit toistaa mitä lapsi on sanonut ja rohkaisemaan kertomalla lisää. Apukysymykset voivat olla; Mitä on tapahtunut? Milloin? Missä? Ketkä olivat paikalla? Kuka teki ja mitä? Miten tapahtumat tulivat tietoon? Kenelle tapahtumista on jo kerrottu? Vältä tuomasta keskusteluun asioita, joita lapsi ei ole maininnut.

Keskustelu muiden aikuisten kanssa. Lapsen kuullen tulee välttää puhumista asiasta muiden aikuisten tai lasten kesken. Varaa asian keskustelulle turvallinen tila.

Varmista, ettei lasta unohdeta väkivaltatilannetta selvittäessä. Anna lapselle kahdenkeskistä aikaa kanssasi. Ole läsnä. Kerro olevasi aikuinen, johon lapsi voi luottaa.

Kontaktin saavuttaminen. Puuhaile lapsen kanssa yhdessä. Lapselle mielekkäiden asioiden tekeminen voi auttaa lasta purkamaan kokemaansa. Esimerkiksi piirtäminen ja leikkiminen. Varmista kuitenkin, ettei lapsi joudu kohdata enää väkivaltaa, sen jälkeen, kun on kertonut asiasta.

Väkivallasta kertominen on rohkeaa. Kerro lapselle, ettei perheväkivaltaa tarvitse peitellä. Lapsen perhe ei ole huono perhe, vaan perhe, jossa on ongelmia ja niissä ammattilaiset auttavat perhettä. Kutsu väkivaltaa väkivallaksi ja puhu selkeästi ja ymmärrettävästi. Tukena voidaan käyttää myös kuvia tai muita kommunikaatiokeinoja.

Kerro lapselle, ettei väkivalta ole oikein. Painota ettei väkivallan käyttäminen toista ihmistä kohtaan ole koskaan oikein.

Painota, ettei perheväkivalta ole koskaan lapsen syy. Kerro lapselle, ettei perheväkivalta ole loppumassa sillä, että lapsi on kiltimpi.

Puhu tulevaisuudensuunnitelmista totuudenmukaisesti. Keskustele lapsen kanssa suunnitelmista, jotka ovat harkinnan alla. Älä muuntele totuutta. Huomioi lapsen kehitystaso ja käytä sellaisia sanoja, joita lapsi ymmärtää. Voit myös kertoa missä väkivallantekijä on ja mitä hänelle kuuluu.

Anna lapselle tilaa lepäämiseen ja voimien keräämiseen. Ole lähellä ja käytettävissä. Käy tarkistamassa lapsen vointia.

Vinkejä:

Ole kiinnostunut ja osoita haluavasi kuunnella. Kysy ja rohkaise. Kerro mitä kuulet ja ajattelet. Puhu asioista niiden oikeilla nimillä. Ole empaattinen. Suhtaudu vakavasti ja asiallisesti. Lisää lapsen turvallisuuden tunnetta. Anna tietoa ja rauhoita.

(Ensi- ja turvakotien liitto 2016. THL 2023.
Barnahus 2023)

Miten toimin, jos lapsi ottaa väkivallan puheeksi?

Kun lapsi aloittaa keskustelun häneen kohdistuneesta väkivallasta pysy rauhallisena huomioiden hengitys ja kehon reaktio. Oman tunnetilan vakautta voi rauhoittaa painamalla jalat tiukasti lattiaan tai maata vasten. Tällöin oma tunnetilasi ei estä sinua olemasta läsnä lapselle.

Keskity kuuntelemaan lapsen kertomaa. Anna lapsen puhua sekä kiitä, että hän on uskaltanut kertoa juuri sinulle. Kerro lapsen toimineen oikein kertoessaan väkivallasta.

Kerro lapselle, minkä vuoksi ulkopuoliselle ihmisille puhuminen on tärkeää ja että lasta ja perhettä autetaan.

Mahdollisuuksien mukaan kirjaa ylös kaikki mitä lapsi kertoo. Voit kysyä lapselta lisää avoimien kysymysten avulla, kuten "kertoisitko lisää?" tai "voisitko kuvailla tarkemmin". Vältä lapsen johdattelemista ja painostamista. Käytä lapsen omia sanoja, termejä ja kommunikointikeinoja

Kerro lapselle, että sinun työsi on saattaa asia eteenpäin, mutta kerro myös, että lapsi on tilanteessa suojassa eikä väkivalta ole missään tapauksessa hänen syytään. Lapsi saattaa vihjata, puhua ja ilmaista kokemaansa eri tavalla, sanoilla ja epäsuorasti. Aikuinen voi usein ymmärtää puheen vasta kohtaamisen jälkeen.

Lapsi voi kertoa kokemuksestaan myös täysin muun asian yhteydessä. Oman vaiston luottaminen kannattaa aina, kun huomaan huolen heräävän ja voi palata lapsen kanssa asiaan. Eri-ikäiset lapset kertovat kokemuksistaan eri tavoilla ja he kertovat usein niille aikuisille, jotka kokevat luotettaviksi tai turvallisiksi.

Älä lupaa olla kertomatta kellekään!

Älä myöskään tuomitse lapsen perhettä, jos väkivallan tekijä on lapsen perheestä.

(Ensi- ja turvakotien liitto 2016. THL 2023. Barnahus 2023.)

Miten toimin, kun väkivalta tulee esille?

Jos epäiltynä väkivallan tekijänä on vanhemmat tai jompikumpi vanhemmista. Vanhemmille ei tule kertoa heränneestä huolesta ennen neuvottelua poliisin kanssa. Vanhemmille ei myöskään kerrota, jos epäilty on lapsen sisar tai lähisukulainen.

Jos tekijä on perheen ulkopuolinen henkilö. Vanhempia informoidaan mahdollisimman pian. Ilmoitusvelvollisuus on ammattihenkilöllä, jonka tietoon epäily on tullut. Kuitenkin myös huoltaja voi tehdä rikosilmoituksen.

Asiasta kertominen. Päiväkoti-ikäiselle lapselle kerrotaan, että hänen kertomansa asiat ovat tärkeitä ja aikuiset selvittävät nyt asioita eteenpäin. Tärkeää on keskustella lapsen kanssa kenen puoleen lapsi voi kääntyä, jos kokee haluavansa puhua lisää.

Lastensuojeluilmoitus. Kaikilla lasten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on *lasten-suojelulain mukainen (417/2007, 25§)* velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos heille on ilmaantunut työtehtävässään lapsen hoidon, huolenpidon ja kehitykseen vaarantavia huolen aiheita.

- Ilmoituksen tekee henkilö, joka on saanut ensimmäisenä tietää asiasta.
- Kiireellisessä tilanteessa tee lastensuojeluilmoitus soittamalla sosiaali- ja kriisipäivystykseen.
- Jos et ole varma onko tilanne kiireellinen, voit kysyä neuvoa sosiaali- ja kriisi-päivystyksestä ilman lapsen tunnustietoja.
- Kirjaa lastensuojeluilmoitus sen hetkiseen tietoon liittyen, eikä omien tulkintojen, oletuksien tai arvioiden mukaan.

(Barnahus 2023. Ensi- ja turvakotien liitto 2016)

Ilmoitus poliisille. Kaikilla lasten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on *lastensuojelu-lain mukainen (417/2007, 25§)* velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille. Ilmoituksesta ei tarvitse olla varma, vaan syyksi riittää huolellisten havaintojen ja harkintojen perusteellinen ilmoitus.

- Ilmoituksen tekee henkilö, joka on saanut ensimmäisenä tietää asiasta.
- Jos lapseen kohdistunut väkivalta on tapahtunut äskettäin, tulee ilmoitus tehdä välittömästi. Aikaisemmissakaan tapauksissa ei tule viivyttää.
- Konsultoi poliisia ennen, kun teet ilmoituksen. Valmistaudu esittämään tutkimuspyyntölomakkeessa kysytyt asiat. Konsultoinnin voi tehdä ilman lapsen nimeä.

Kirjaaminen. Kun sinulle on kerrottu väkivallasta, kirjaa kuulemasi asiat mahdollisimman pian, kun muistat asiat vielä tuoreesti. Kirjaa asiat miten lapsi on sanonut. Varhaiskasvatuksessa ilmoitusta ei kirjata varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tällöin tieto tallentuu ilmoituksen vastaanottajien rekisteriin.

Tuki varhaiskasvatuksessa. Lastensuojeluilmoituksen jälkeen vastuu tuen järjestämisestä siirtyy. Tukea tarjotaan kuitenkin lapselle turvallisuuden pysyvyydellä ja johdonmukaisena rytminä lapsen tarpeiden ja tunnetilojen huomioiden. Samalla varmistetaan, ettei lapsi joudu negatiivisen huomion kohteeksi.

Älä jää yksin. Kenenkään ammattilaisen ei tarvitse joutua kokemaan olevansa yksin vastuussa lapsen ja perheen auttamisesta. Omia huolia ja tunnekokemuksia kannattaa jakaa kollegoiden, esimiehen tai yhteistyökumppaneiden kanssa, jotta oma henkinen kuormitus vähenisi ja vastuuta saisi jaettua. Tukea voi saada myös varhaiskasvatuksen erityisopettajalta. Oma jaksaminen on kaikista tärkeintä.

(Barnahus 2023. Ensi- ja turvakotien liitto 2016.)

Tiivistelmä

- Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, jossa uhri ja tekijä ovat toistensa kanssa läheisessä suhteessa esim. tekijä voi olla uhrin vanhempi tai puoliso.
- Väkivallalla on erilaisia muotoja kuten fyysinen-, henkinen-, kemiallinen- ja seksuaalinen väkivalta sekä kuritusväkivalta.
- Lapsen altistuessa väkivallalle aiheuttaa se usein haitallisia seurauksia lapseen kuten turvattomuutta, ahdistusta, oppimisvaikeuksia tai jopa fyysisiä vammoja.
- Lapsen puheet tai käytös voivat herättää huolen lapseen kohdistuneesta rikoksesta, kuitenkin kaikki lapset eivät välttämättä oireille lainkaan
- Keskustelussa kasvattajalta vaaditaan rauhallisuutta sekä omien ennakkoluulojen sulkemista pois. Sen sijaan yritetään selvittää todellinen tilanne.
- Väkivalta keskustelussa on pyrittävä käyttämään paljon avoimia kysymyksiä ja oltava tilanteessa mahdollisimman neutraali.
- Keskustelulle on myös hyvä varata riittävästi aikaa ja turvallinen ympäristö.
- Kun lapsi kertoo väkivallasta, on tärkeää kehua lasta rohkeudesta sekä kertoa, että hän voi jatkossakin tulla juttelemaan aikuiselle halutessaan.
- Mikäli saat tietoosi lapseen kohdistuvasta väkivallasta tee lastensuojeluilmoitus, ole yhteydessä poliisiin sekä keskustele asiasta muiden kasvattajien kanssa.

Materiaaleja & työvälineitä

Vauvan turvakortti: https://issuu.com/ensijaturvakotienliitto/docs/vauvan_turvakortti_2023

Lapsen ”turvakymppi” – Lapsen turvallisuus tunteen selvittäminen:

<https://virtuaalikirja.fi/ensijaturvakotienliitto/wp-content/uploads/sites/7/2016/10/Lapsen-turvakymppi.pdf>

Lapsen oikeuksien kortit – tulostettava tai virtuaalinen versio:

<https://virtuaalikirja.fi/ensijaturvakotienliitto/kirjat/vakivalta-ja-laiminlyonti-tunnista-ja-puutu/lisasisallot/#3>

Turvakamu- sovellus lasten turvaksi:

<https://nettiturvakoti.fi/turvakamu/>

Asiakaskokemus näkyväksi - sujuvat palvelupolut: https://issuu.com/ensijaturvakotienliitto/docs/asiakaskokemus_n_kyv_ksi

Auttajan apuvälineet turvattomuutta kokeneen lapsen kanssa työskentelyyn:

<https://virtuaalikirja.fi/ensijaturvakotienliitto/kirjat/vakivalta-ja-laiminlyonti-tunnista-ja-puutu/luku-2-menetelmat/#last>

Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake – apukysymyksiä ja tiivistelmää tilanteesta:

<https://thl.fi/documents/155392151/190324319/Lahisuhdevakivallan+suodatin+ja+kartoituslomake+2020.pdf/73deae28-5f9d-ffba-0dcc-130d01e21060/Lahisuhdevakivallan+suodatin+ja+kartoituslomake+2020.pdf?t=1580481516634>

Lisätietoa työn tueksi

Työkalu keskusteluun lapsen tai nuoren kanssa väkivaltaepäilystä:

<https://barnahus.fi/tyokalu-keskusteluun-lapsen-tai-nuoren-kanssa-vakivaltaepailysta/>

Lähisuhdeväkivallasta kysyminen ja uhrin kohtaaminen:

https://thl.fi/documents/155392151/190324319/THL_uhri_A4.pdf/d6e95830-af3e-4283-ad90-1e406c85e262/THL_uhri_A4.pdf?t=1549623918120

Väkivallan puheeksi ottaminen:

<https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivaltaan-puuttuminen/vakivallan-puheeksi-ottaminen>

Tunnista, puutu ja auta – keinoja vieraannuttamisen tunnistamiseen ja perheiden auttamiseen:

<https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/tunnistapuutuauta>

Tunnista vauvan hätä - vauvan kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen:

https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/etl_tunnistavauvan_highres_sivuitta

Lähteet

Barnahus. 2023. Toimintaohje ammattilaiselle lapsen tai nuoreen kohdistuvan väkivaltaepäilyyn tilanteisiin. Viitattu 30.3.2024. Saatavissa: <https://barnahus.fi/wp-content/uploads/sites/14/2023/05/Toimintaohje-vakivaltaepailyyn-heraamisen-tilanteisiin.pdf>

Ensi- ja turvakotien liitto. Tunnista väkivalta. Viitattu 29.3.2024. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/tunnista-vakivalta/#1545918214560-7347ec49-6ee8>

Ensi- ja turvakotien liitto. 2016. Väkivalta ja laiminlyönti kasvatuksessa. Tunnista, puutu & auta. Viitattu 30.3.2024. Saatavissa: <https://virtuaalikirja.fi/ensijaturvakotienliitto/kirjat/vakivalta-ja-laiminlyonti-tunnista-ja-puutu/sisalto/#last>

MLL Helsingin yhdistys ry. 2024. Tietoa lähisuhdeväkivallasta. Viitattu 29.3.2024. Saatavissa: <https://helsinki.mll.fi/palvelumme/apua-vakivaltaan/tietoa-lahisuhdevakivallasta/>

MLL 2023. Väkivalta perheessä. Viitattu 30.3.2024. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vakivalta-perheessa/>

THL 2023. Lähisuhdeväkivalta. Viitattu 29.3.2024. Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhdevakivalta>

THL 2023. Väkivaltaa kokeneen lapsen kohtaaminen ja ensivaiheen tukeminen. Viitattu 29.3.2024. Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/tyon-tueksi/vakivaltaa-kokeneen-lapsen-kohtaaminen-ja-ensivaiheen-tukeminen>

Juusola, A. 2021. Jutellaanko? Miten käsitellä lapsen kanssa vaikeita asioita. Helsinki: Kirjapaja

**Palautekysely lähisuhdeväkivallan puheeksi otto lasten kanssa
-oppaan sisällöstä:**

1. Koitko oppaan hyödylliseksi?

- Kyllä
 En osaa sanoa
 En

2. Voisitko käyttää opasta oman työsi tukena?

- Kyllä
 En osaa sanoa
 En

3. Olisitko kaivannut oppaaseen enemmän sisältöä?

- Kyllä
 En osaa sanoa
 En

4. Voisiko opasta hyödyntää kaikkien varhaiskasvatuseräikäisten lasten kanssa?

- Kyllä
 En osaa sanoa
 En

5. Vapaa palaute